

MUZEUL
MARAMUREȘAN

PROIECT CO-FINANȚAT DE:

Administrația
Fondului
cultural
național

poARTA MARAMUREȘEANĂ

Sighetu Marmăției
2022

coordonator și coautor
Mirela Ana Barz

coautori
Sorin Alin Kosinszki Nicoleta Nemeș Livia Ardelean Vasile-Nelu Știrb

POARTA MARAMUREȘEANĂ

Sighetu Marmăției
2022

Beneficiar:

Muzeul Maramureșan

Coordonator proiect:

Dr. Mirela Ana BARZ

Echipa de proiect:

Dr. Sorin-Alin KOSINSZKI – asistent manager

Nicoleta NEMEȘ – expert patrimoniul cultural mobil

Vasile Nelu ȘTIRB – specialist conservare preventivă

Petru SÎNGEORZAN - fotograf

Anuța CHIȘ – responsabil financiar

Foto / Grafică: Petru SÎNGEORZAN, Sorin-Alin KOSINSZKI

Traduceri: Maria COLIBABA, Sorin-Alin KOSINSZKI

Cartografiere computerizată GIS: dr. Petru–Daniel MĂRAN

Perioada de implementare:

01 aprilie – 30 septembrie 2022

Locul desfășurării proiectului:

Sighetu Marmației

ISBN: 978-973-0-37543-5

Tipar: Aska Grafika

Proiectul poARTA MARAMUREȘEANĂ este finanțat cu sprijinul Administrației Fondului Cultural Național. Această publicație nu reprezintă în mod necesar poziția Administrației Fondului Cultural Național. AFCN nu este responsabilă de conținutul publicației. Acest aspect constituie în întregime responsabilitatea beneficiarului finanțării.

Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine exclusiv autorilor

The poARTA MARAMUREȘEANĂ project is financed with the support of the National Cultural Fund Administration. This publication does not necessarily represent the position of the National Cultural Fund Administration. AFCN is not responsible for the content of the publication. This aspect is entirely the responsibility of the beneficiary of the financing.

Responsibility for the content of the texts rests exclusively with the authors.

poARTA MARAMUREȘEANĂ **

Proiect cultural co-finanțat prin
Administrația Fondului Cultural Național

APLICANT / APPLICANT:

- ✓ Muzeul Maramureșan / Maramureș Museum

PARTENERI / PARTNERS:

- ✓ Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Geografie, Extensia Sighetu Marmației
Babeș-Bolyai University, Faculty of Geography, Sighetu Marmatiei Extension
- ✓ Primăria Sighetu Marmatiei, Centrul National de Promovare și Informare Turistica a municipiului Sighetu Marmatiei
Sighetu Marmatiei Town Hall, Sighetu Marmatiei National Tourist Information and Promotion Center

SCOPUL PROIECTULUI / PURPOSE OF THE PROJECT:

- ✓ Identificarea, protejarea, promovarea, valorificarea elementelor de arhitectură tradițională și creșterea interesului opiniei publice față de arhitectura tradițională, în cazul nostru porțile de lemn din Țara Maramureșului în vederea dezvoltării durabile și armonioase a zonei.
Identifying, protecting, promoting and valorizing the elements of traditional architecture and increasing the interest of public opinion towards traditional architecture, in our case the wooden gates from Maramureș Land, with a view to the sustainable and harmonious development of the area.

ACTIVITĂȚILE PROIECTULUI / THE PROJECT ACTIVITIES:

- ✓ Managementul proiectului / Project management
- ✓ Cercetarea de teren – arhivarea – constituirea unei baze de date privind porțile maramureșene din localitățile: Valea Stejarului, Berbești, Ferești, Giulești, Mănăstirea, Sat Șugatag, Hărnicеști, Mara, Hoteni, Ocna Șugatag, Sîrbi, Văleni, Cornești și meșterii populari

care continuă acest meştesug, cât și crearea unei hărți online interactivă accesibilă prin intermediul unei aplicații

Field research - archiving - creating of a database on the Maramureş traditional gates în the localities: ValeaStejarului, Berbești, Ferești, Giulești, Mănăstirea, Sat Şugatag, Hărnicesti, Mara, Hoteni, OcnaŞugatag, Sîrbi, Văleni, Cornești and the folk craftsmen who continue this craft as well as creating an interactive online map accessible through a mobile application

- ✓ Amenajarea unei şuri în vederea organizării de expoziții tematice de fotografii și elemente de arhitectură tridimensionale
Setting up a traditional barn în order to organize thematic exhibitions of photographs and three-dimensional architectural elements
- ✓ Realizarea unei expoziții tematice de fotografii la Muzeul satului maramureşean care va ilustra o particularitate a satului maramureşean împins spre modernitate și va promova elementele de arhitectură tradițională reprezentative pentru Maramureşul istoric, dar și tradițiile și obiceiurile legate de acest meştesug
Organising a thematic photography exhibition at the Maramureş Village Museum that will illustrate a particularity of the Maramureş village driven towards modernity and that will promote the traditional architectural elements representative of The Historical Maramureş, as well as the traditions and customs related to this craft
- ✓ Organizarea unor workshopuri interactive de sculptură în lemn cu meşteri populari din localitățile cercetate
Organising interactive wood carving workshops with folk craftsmen from the researched localities
- ✓ Organizarea unui seminar pe teme privind protejarea, promovarea și punerea în valoare a elementelor de arhitectură tradițională reprezentative din aria țintă
Organising a seminar on the protection, promotion and valorization of representative traditional architectural elements from the target area
- ✓ Promovarea proiectului / Promoting the project

Poarta de lemn din Maramureș, văzută în documente de arhivă

Demersul de față își propune să completeze informațiile etnografice legate de unul dintre simbolurile artei populare din Maramureș, poarta de lemn. Catalogele realizate de Francisc Nistor¹, precum și ediția din 2018 a autorilor Koszinszki Sorin, Barz Mirela Ana, Nemeș Nicoleta intitulată Poarta Maramureșeană², au realizat o incursiune în lumea porților maramureșene începând cu secolul XX.

Dacă informațiile documentare legate de casele nobililor din Maramureș sunt mai bogate și se suprapun peste muzeele ce păstrează astfel de gospodării³, nu la fel de multe informații documentare există despre poarta caselor. Casa, curtea, acareturile familiei aveau în fața lor porți și erau înconjurate de garduri. Dar ce rol avea poarta, cum a fost privită de cel care o deținea și de privitori. Câteva întrebări se cuvin a fi puse. Este poarta, așa cum susțin etnografii, un loc de protecție al nobilului și a celor ce poposeau în curtea lui, inclusiv răufăcătorii? Este poarta maramureșeană un unicat sau are o legătură cu poarta secuiască sau cu alte porți întâlnite într-o zonă mai largă în Ungaria și Transilvania? A fost poarta maramureșeană atât de sculptată sau a evoluat în timp, odată cu îmbogățirea locuitorilor, în mod similar evoluției din costumul popular?

În istoriografia maghiară se acceptă unanim că porțile nu sunt doar granițe, ci și puncte de referință, că poarta, deși nu putea proteja locuitorii, simboliza totuși integritatea satului sau a orașului⁴. Gardul și porțile nu puteau servi decât pentru a proteja într-o oarecare măsură clădirile de locuit, granița și chiar unele parcele și grădini se întindeau dincolo de el. Constituțiile Aprobate ale Transilvaniei stabileau în titlul 47, Despre pedepsirea hoților, la art. 7, că dacă la urmărirea generală a răufăcătorilor, care avea loc odată la 3 ani, un răufăcător condamnat la moarte era prins în curțile stăpânilor de pământ sau ale nobililor sau în spatele lor, oficialii din acea localitate trebuiau să îl ceară de la nobili, pe baza unor

¹Francisc Nistor, *Poarta maramureșeană*, Editura Sport – Turism, 1977

²Koszinszki Sorin, Barz Mirela Ana, Nemeș Nicoleta, *Poarta maramureșeană*, Sighetu Marmăției, 2018

³Mihai Dăncuș, *Zona etnografică Maramureș*, Editura Sport Turism, București, 1986

⁴Lajos Árpád: Nemesek és partiak Szuhafőn (Borsodi Kis monográfiák 8. Miskolc, 1979, pe https://library.hungaricana.hu/hu/view/MEGY_BAZE_Hom_Bkmon_08_Nemesekpartiak/?pg=27&layout%20=s&layout=s, accesat în 10.10.2022

dovezi autentice, iar refuzul predării se pedepsea cu 500 florini¹, o sumă exorbitantă, pusă pentru descurajarea găzduirii străinilor în curțile nobiliare.

Poarta era împrejmuită cu șipci în majoritatea locurilor. Casa avea porți mici și mari din șipci și scânduri. Vârfurile celor două jumătăți de lemn ale porții mici erau sculptate într-o manieră rotundă. Documentele cercetate, provenind din secolele XVII-XVIII, demonstrează fără tăgadă că poarta deja exista în gospodăriile nobiliare descrise. Nu putem coborî mai jos limita de timp deoarece documentele anterioare nu descriu gospodăriile în totalitatea lor. Testamentul întocmit în 9 ianuarie 1676 în Giulești de către Rednic Vasile vorbește doar de împărțirea celor 3 case și a bunurilor din casă, precum și a apartenențelor, a tuturor lucrurilor ce țineau de ea, și aici intră cu siguranță și poarta caselor, fără însă ca aceasta să fie descrisă sau chiar amintită.²

Încercând să identificăm menționarea celor mai vechi porți de lemn din documentele menționate anterior, am constatat că aceste porți se aflau la intrare în curțile nobililor, dar și a clădirilor de piatră din târgurile maramureșene, mai ales în Sighet.

Poarta de lemn de la intrare din palatul Haller din Sighet era una impresionantă, în mijlocul acesteia se afla o poartă mai mică, întărită, construită la fel, pictată cu vopsea verde³.

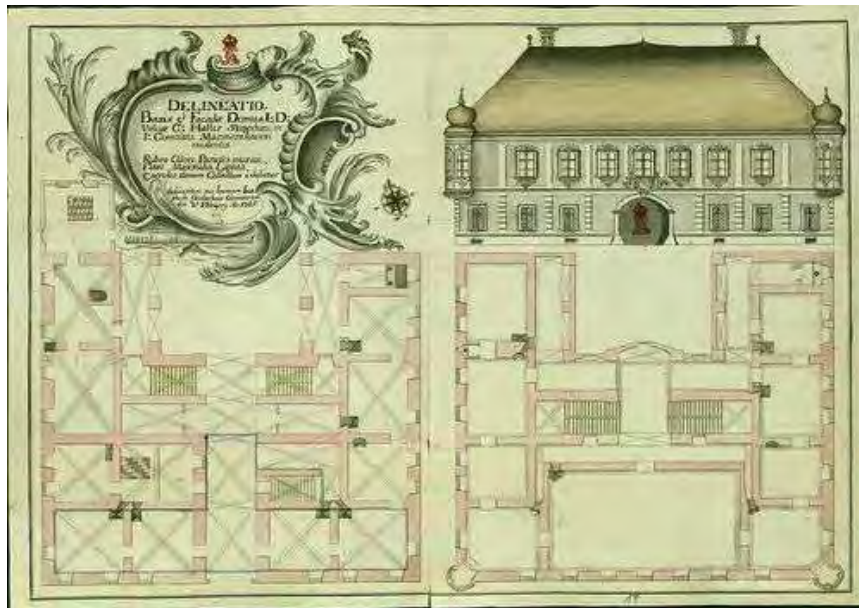
Poarta de lemn descrisă în 1711, era construită la intrarea în casa de pe domeniul Bocicoi, după model țărănesc, *more rusticum* în această moșie, era înconjurată de garduri⁴.

¹Constituțiile Aprobate ale Transilvaniei, 1653, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1997, pag. 147

²Livia Ardelean, Câteva date privind epidemiile din Maramureș în secolele XVI-XVIII, în Revista Arhivei Maramureșene, nr. 10/2017

³https://archives.hungaricana.hu/hu/urbarium/view/hu_mnl_ol_e156_a_fasc192_no043/?document=1&pg=2&bbox=-493%2C-2832%2C3842%2C-305

⁴https://archives.hungaricana.hu/hu/urbarium/hu_mnl_ol_e156_a_fasc007_no018/?list=eyJxdWVyeSI6ICJTWk89KFJFR0VTVFJBVEEgSU4gUkVHKSBBTkQgU1pPPShclKZhc2MuMDA3XCIGSU4gVEIUTEUpln0

Casa Haller din Sighet, 1764¹

Poarta de la intrare de la Casa Fiscului din Sighet, numită Biserica Albă, Feyerház, era în secolul al XVIII-lea construită din lemn de stejar, acoperită, iar starea ei era bună. La capătul curții era construită o poartă mai mare de stejar, puternică și deschisă, sub un acoperiș bun, ale cărei balamale și șuruburi erau fixate cu fier. Documentul ne informează că între timp poarta avea nevoie de întărire și renovare, ceea ce denotă faptul că aceasta era construită înainte cu ceva vreme. Poarta, dublă, adică din două părți, era construită din lemn, avea deschidere spre stradă, era colorată cu pigment verde, cu bastioane, cu contraforturi, pe balamale de fier, și în cruce în dreapta, și întărită cu metereze, pictată. În mijlocul ei era *poarta pietonală, poarta de picior, portița, Jannua*, pictată la fel, întărită cu dispozitive similare din fier. Pe latura dreaptă după trecerea porții se afla casa, a cărei portiță era dublă, întărită cu balamale și bolți de

¹https://archives.hungaricana.hu/en/urbarium/view/hu_mnl_ol_e156_a_fasc156_no044_a/?document=1&pg=16&bbox=-699%2C-4171%2C6539%2C75

fier, vopsită cu pigment verde făcut într-un cuptor situat aici în curtea casei. Mai sunt descrise poarta mai mare de la capătul curții, puternică și deschisă, sub un acoperiș bun, ale cărei balamale și șuruburi sunt fixate cu fier, iar documentul ne informează că între timp poarta are nevoie de întărire și renovare. În total această curte avea 2 porți mari la intrare și la capătul curții și 3 porțițe, numite Iannua, Ianua. Se poate constata că modul de construcție și culorile sunt asemănătoare porții secuiești¹.

Ce era Jannua, de unde provine acest nume? Ianua era adjectivul lui *foris*, și însemna ușa, poarta casei care dă afară. În timp ianua a însemnat, “ușa de la intrare”, poarta principală a casei. În mitologia romană, Ianus este zeul roman al ușilor, porților, al pragurilor, el însuși fiind “poarta anului”, al alegerilor și al începuturilor și al sfârșiturilor. Este unul dintre zeii timpurii ai Romei, considerându-se că după el a fost numită luna ianuarie, fiind reprezentat cu 2 fețe: una care privește înainte, respectiv una care privește înapoi, ianua însemna “pe unde se merge/ se trece/se iese sau se intră”².

“În ceea ce privește cea mai veche porțiță păstrată la Muzeul Maramureșean, aceasta a fost construită pe doi stâlpi din lemn de stejar. Se găsea la intrarea în cimitirul satului Breb. În prezent se află în patrimoniul Muzeului Maramureșan, clasată la categoria Tezaur și este expusă la Muzeul Etnografic al Maramureșului „Francisc Nistor” din Sighetu Marmăției³. Are o inscripție dăltuită cu caractere chirilice, din care aflăm despre însăși vechimea construcției: “ANI DE LA ADAM 7298 (1790) IARĂ DE LA HRISTOS 1790”. „Ornamentica sculptată este realizată prin intermediul

¹https://archives.hungaricana.hu/en/urbarium/view/hu_mnl_ol_e156_a_fasc156_no044_a/?document=1&pg=5&bbox=-1888%2C-3458%2C4200%2C114

https://archives.hungaricana.hu/en/urbarium/view/hu_mnl_ol_e156_a_fasc160_no026/?document=1&pg=1&bbox=-2306%2C-4239%2C4932%2C7

²[https://ro.wikipedia.org/wiki/Ianus_\(zeu\)](https://ro.wikipedia.org/wiki/Ianus_(zeu)); http://www.romaniaactualitati.ro/ianuarie_luna_lui_ianus_inceputul_cel_bun-25355

³Koszinszki Sorin, Barz Mirela Ana, Nemeș Nicoleta, *Poarta maramureșeană*, Sighetu Marmăției, 2018, pag. 5

funiei răsucite, a semicercurilor dințate, a dinților de lup pe marginea arcadei. Pe pragul de sus, apare excizat simbolul creștin, crucea, înscrisă într-un semicerc”¹. În facsimil Francisc Nistor²

Nistor Francisc, facsimilat 1977
Reconstituirea grafică a porții bisericii de lemn
din Breb

Dar a fost poarta maramureșeană întotdeauna un simbol? A fost unică în peisajul rural sau semi rural românesc? Bibliografia subiectului, puțină câtă există, ne aduce câteva lămuriri și răspunsuri la această întrebare. Analizând poarta din Transilvania, ca element de arhitectură rurală Árpád Furu apreciază că „Răspândirea decorațiilor la elementele de lemn în arhitectura rurală este iarăși rezultatul marilor transformări de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX și, în mod natural, fenomenul este mult mai accentuat în regiunile mai bogate în lemn. În prima fază sunt decorați stâlpișorii prispelor, îmbinările superioare ale acestora. Este foarte variată decorarea balustradelor de prispă, dar este foarte dificilă determinarea unor motive sau grupuri de motive caracteristice exclusiv anumitor regiuni. Decorarea prispelor este urmată de realizarea unor ornamente pe frontoanele caselor sau prispelor. Acestea din urmă au devenit elemente caracteristice unor zone arhitecturale cum ar fi Călata, Valea Nirajului,

Ținutul Arieșului. Ferestrele și ușile prezintă o evoluție unitară pe tot teritoriul studiat, cu foarte puține conotații zonale”³. Sau „Patrimoniul porților tradiționale contribuie în mod însemnat la realizarea unor identități micro și macro zonale. Din acest punct de vedere, autorul a identificat în Transilvania trei regiuni

¹Informații primite de la Muzeul Maramureșan

²Informații primite de la Muzeul Maramureșan

³Árpád Furu, *Arhitectura_rurala_in_Transilvania*_Infloriniu.pdf

cu caracter diferit. Prima este regiunea sudică, în care intră Scaunele săsești și unde porțile construite sunt porți înalte, cu acoperiș, construite din zidărie care de multe ori fac front comun cu casa de locuit, devenind o caracteristică puternică în determinarea aspectului local. A doua regiune este cea care se întinde la vest de Ținutul Secuiesc, începând cu Valea Nirajului, cuprinzând Ținutul Sărat, Podișul Târnavelor, Valea Mureșului, Ținutul Arieșului și Călata. Aici se constată influența porților exterioare ale incintelor bisericesti, și unde s-a dezvoltat varianta de poartă mică, cu ușă acoperită și stâlpi ciopliți, cu diferite variații. Cea de-a treia zonă se suprapune aproximativ Ținutului Secuiesc, unde sunt întâlnite o varietate mare de forme și structuri, influențate puternic de soluțiile arhitecturale ale conacelor. Aici s-a răspândit poarta înaltă, sculptată și acoperită, deseori completată și cu un porumbar, denumită poartă secuiască, cu variantele ei micro-regionale care se diferențiază și în timp: poarta din Trei-Scaune, poarta din Ciuc, cele trei tipuri de porți din Odorhei. În același timp, tot conform influențelor nobiliare, mai ales în Zona Trei-Scaune, devine foarte răspândită poarta mică cu stâlpi din zidărie, apoi porți săsești și porți din zidărie cu acoperiș”¹. Mergând pe această tipologie a porților, pe care o considerăm corectă și bine argumentată, putem aprecia că poarta de lemn din Maramureș se circumscrie variantei III, este asemănătoare și cu aceleași funcțiuni cu poarta secuiască, având forme specifice de construcție și dăltuire.

În apropierea Maramureșului și a Beregului porți mari de lemn au fost întâlnite în zona Năsăudului². Mai departe în zona Arieșului³, în zona Mureș-Gurghiu⁴, au fost întâlnite astfel de porți, iar porți mari cu închidere dreaptă sau cu arc în continuarea frontonului se întâlnesc în zona Hunedoara și dealurile Mureșului⁵, porți de lemn mari și mici sculptate în Mărginimea Sibiului etc.⁶

Făcând o paralelă cu situația Maramureșului se poate concluziona că poarta maramureșeană de lemn se înscrie în tipologia porții de lemn răspândită pe un areal mai larg, dar care s-a impus prin elementele ei specifice, motivele tradiționale care o înfrumusețează. Dar oare cât de vechi sunt aceste

¹Ibidem,

²Furu, pag. 154

³Ibidem, pag. 157

⁴Ibidem, pag. 156

⁵Ibidem, pag. 159

⁶Ibidem, pag. 161

motive tradiționale, cât de simplă sau complexă era poarta veche maramureșeană? Se justifică explicația etnografilor?

Porțile descrise de Francisc Nistor în 1977 erau doar acele porți și vranițe care aveau simboluri dăltuite, fiind lăsate, din păcate, la o parte porțile simple, fără ornamentație pe stâlpii laterali, ce aveau doar frunzarul înfrumusețat de simple creștături, deși însuși autorul considera că și acestea aveau o valoare deosebită¹, la fel cum poarta maramureșeană era legată de marile creații populare artistice ale românilor. Autorul prezenta modul în care se obțineau elementele, gravate, crestate sau în relief². Autorul afirma că nemeșii maramureșeni au avut dreptul, privilegiul, de a-și ridica porți mari în fața caselor, iar iobagii doar vranițe³, însă privilegiile nu au fost numite de autor și nu au putut fi identificate de istorici. Dacă comparăm cu zonele învecinate unde apar porți de lemn mari, asemănătoare, constatăm că doar zona numită Ținutul Secuiesc și parțial Hunedoara se asemănau cu Maramureșul în ceea ce privește numărul mare de nobili armaliști. În rest nici zona Năsăudului, nici zona Arieșului, nici dealurile Mureșului nu cunoșteau o densitate nobiliară mare, deci explicația lui Francisc Nistor trebuie cel puțin completată și adnotată. Se poate constata că aceste zone au dispus de păduri mari, fiind zone de deal și montane. Să fi fost și asta o posibilă explicație pentru aceste porți mari? În Maramureș, la mijlocul secolului al XVIII-lea, generalul Caraccioli aprecia că aproape toate satele aveau destul lemn de foc și de construcție⁴. Subiectul mai trebuie investigat, pentru a ne da răspunsul așteptat. Sau poate explicația ar trebui căutată și în baza economică a nobilului maramureșean, de regulă crescător de animale mari de tracțiune, de cai necesari participării la oaste și la alte treburi administrative și politice, care aveau nevoie de porți mari de intrare. Părerea noastră este că acest răspuns este cel mai aproape de realitate. Nobilul călare nu putea trece prin vranițe scunde, ci doar prin porți mari. Iar supusul întotdeauna copia exemplul nobilului și-l adapta stării sale sociale, ridicând vranițe, nu porți impozante.

Dar porțile au fost întotdeauna artistic sculptate, așa cum arată porțile de secol XX, sau au cunoscut și ele o evoluție, asemănătoare evoluției din costumul popular sau alte elemente ale creației populare? Să fi reprezentat un element de noutate suficient de puternic pătrunderea barocului în

¹Francisc Nistor, *Poarta maramureșeană*, Editura Sport-Turism 1977, Introducere

²Ibidem, pag. 12

³Ibidem, pag. 14

⁴Livia Ardelean, *Descrierea topografică a comitatului Maramureș, 1767-1769*, partea a II-a, Acta Musei Maramarosieinsis, 2021

Maramureș, în secolul al XIX-lea, cu un secol după pătrunderea acestuia în Europa, care să își fi pus amprenta și asupra evoluției ornamenticii porții maramureșene? Credem că da și suntem în asentimentul unor cercetători arhitecți care demonstrează această legătură¹. Nu se poate ca doar în pictura religioasă din bisericile maramureșene să se constate pătrunderea curentului baroc la cumpăna dintre secolele XVIII-XIX², ci acest lucru s-a manifestat cu certitudine și în domeniul porților de lemn, care au fost mult mai simple pe parcursul secolelor XVII-XVIII, pentru ca spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, dar mai ales în secolul al XIX-lea, după desființarea iobăgiei, să cunoască o diversificare puternică și poate și o înlocuire a motivelor tradiționale, o trecere spre predominanța funiei sculptată în relief. Despre simbolistica porților din Maramureș păstrate fie în muzee, fie in situ, o analiză cuprinzătoare ne este oferită de Teofil Ivanciuc³.

Credem că o dovadă în favoarea presupunerii că poarta nu a fost întotdeauna foarte împodobită o reprezintă valoarea pecuniară scăzută atribuită porților estimate în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Aceasta a fost una foarte mică, în comparație cu restul inventarului imobil. De pildă poarta casei familiei nobiliare Bilke-Gorzo era estimată la 2-3 florini, în timp ce casa nobiliară era estimată la 200-300 de florini, iar nobilii din familia Rednic nu își estimează în nici un fel porțile caselor lor, nici în documentul din secolul al XVII-lea, mai sus pomenit, nici în estimarea bunurilor nobiliare de la începutul secolului al XVIII-lea. Iar poarta din domeniul Bocicoi, construită după modelul țărănesc, *more rusticorum*, descrisă în 1711, nu are preț. Se pune pe bună dreptate întrebarea oare ce se înțelegea prin modelul țărănesc de construcție a porții, întrebare la care răspunsul este greu de dat în acest moment al cercetării.

Nu în ultimul rând rămâne întrebarea legată de faptul că niciodată călătorii străini ce au trecut prin Maramureș nu au fost atrași de poartă, descriind casele, gospodăria, oamenii, nu și poarta. Credem că era imposibil pentru secolul al XVIII-lea ca o poartă foarte frumos împodobită să nu stârnească atenția cel puțin al unor călători străini. Din perioada interbelică ne parvin primele imagini cu porțile maramureșene, care ne arată deja o poartă bogată, influențată de barocul popular rustic.

¹https://www.academia.edu/31938851/Arhitectur%C4%83_rural%C4%83_%C3%AE_n_Transilvania_Infloriniuen%C8%9Be_e_volu%C8%9Bii_zonificare_2015

²Alexandru Baboș, Mihai Covaci, *Raport de cercetare a unor picturi din bisericile de lemn maramureșene | Research report of some paintings from the wooden churches of Maramureș*, în Acta Musei Maramorosiensis, 2020, nr. XVI, p 604-619

³Teofil Ivanciuc, *Motive decorative rar întâlnite în arta lemnului din Maramureș*, în Memoria Ethnologica, nr. 78-79, an XXI, Baia Mare, 2021, pag. 102-117

Din descrierea Urbariilor și Conscripțiilor se pare că cea mai apropiată imagine de poarta veche maramureșeană este cea păstrată în Muzeul satului maramureșean. În plus credem că poarta ar fi putut fi pictată, așa cum sunt descrise porțile pictate din secolul al XVIII-lea din Sighet și Bocicoi, singura diferență fiind culorile, Alexandru Baboș surprinzând culorile roșu și albastru pe poarta bisericii din Breb¹.

Garduri

Dar poarta în sine nu era suficientă pentru protecție, ea a fost completată de garduri. Primul tip de gard este întâlnit în paralel cu palisada, palanca, și se împletea din trestiiile adunate de iobagi în contul *gratuitus labor, mai târziu* din lemn de alun. Gardul familiei Gorzo-Bilke, împreună cu poarta veche, valorau la 1711 doar 3 florini. Un alt gard descris de documente este gardul din lemn de stejar, din Sighet, construit în secolul al XVIII-lea la Casa Fiscului, cu contraforturi săpate, ale căror intervale egale sunt împrejmuite cu grinzi, ce acum erau învechite, de 114 orgie/stangen, și costa 19 florini. Gardul familiei de Bilke din 1778 era acoperit cu paie, ridicat nou. Casa familiei Dolha era înconjurată de garduri slabe, întreaga curte era înconjurată de palisade, acoperite cu scândură/draniță și avea nevoie de reparații. Definind palisada ca *element de fortificație, folosit în amenajările defensive mai vechi, alcătuit din pari groși și lungi înfipti în pământ, legați între ei prin bare ușoare sau corzi (ramuri de copac, crengi de arbuști etc.)*², constatăm că păstrând multe din elementele de nobilitate vechi ale acestei familii ridicate din rândul familiilor de nobili români, dar care a primit și atribute de nobili mari și fideli ai Regatului maghiar, gardul și palanca au arătat exact diferențierea socială a acestei familii. Casa întărită/fortificată cu palisade/palânci trebuie să fi fost impunătoare și un model de construcție pentru nobili mici și supuși. Gardul construit în jurul casei familiei Bilke-Gorzo din Bilke, comitatul Bereg, împreună cu poarta veche, valorau în 1711 doar 3 florini, iar gardul construit înainte de 1778, era de 2 tipuri, un gard nou, acoperit cu paie, lung de 180 orgi, ce era estimat la 36 florini și un gard simplu, lung de 26 orgie/stangen, ce era estimat la 21 florini și 30 crețari.

Concluzionând, putem face o primă supoziție, pe baza datelor care ne-au fost accesibile până în acest moment, că atât gospodăria nobilului maramureșean, cât și poarta au reprezentat elemente

¹https://archives.hungaricana.hu/en/urbarium/hu_mnl_ol_e156_a_fasc145_no042/?list=eyJxdWVyeSI6ICJCaWxrZSJ9;
https://archives.hungaricana.hu/en/urbarium/view/hu_mnl_ol_e156_a_fasc161_no026_d/?document=1&pg=0&bbox=2179%2C-4432%2C5059%2C-186;

https://archives.hungaricana.hu/en/urbarium/hu_mnl_ol_e156_a_fasc161_no026_a/?list=eyJxdWVyeSI6ICJCaWxrZSJ9

²<https://dexonline.ro/definitie/palisad%C4%83>, accesat în 15.10.2022

distinctive pentru habitatul din acest colț de țară, și că ambele au avut o evoluție în timp, de la simplu la complex, de la mic la mare, odată cu evoluția societății, mai ales în secolul al XVIII-lea, și cu pătrunderea timidă a unor curente europene, cum ar fi barocul popular și în lumea satului maramureșean.

Dr. Livia ARDELEAN

Consilier superior

Serviciul Județean Cluj al Arhivelor Naționale

Câteva considerații privind porțile de lemn din subzona Mara - Cosău

Proiectul „poARTA MARAMUREȘEANĂ” se conturează ca un răspuns la o serie de nevoi care au fost identificate în cadrul organizației și la nivel de comunitate pe fondul unei necesități culturale, științifice și sociale mai largi. Pe baza scăderii continue a fondului etnografic, a cunoașterii și înțelegerii patrimoniului cultural și implicit a rezonanței noilor generații cu aceste valori, proiectul se construiește pe o serie de activități care pot să ofere o nouă perspectivă asupra culturii în general, a celei tradiționale în mod particular.

Schimbările din ultimii ani la nivel social și cultural din Maramureș, precum și dezvoltarea societății digitale au determinat schimbări majore în direcțiile de dezvoltare muzeală și de reprezentare a patrimoniului în muzeu.

În urmă cu 40-50 de ani, satele Maramureșului ne ofereau revelația unor așezări construite aproape exclusiv din lemn. Astfel, de la obiectele de uz casnic și gospodăresc, la piesele de mobilier, instalațiile tehnice țărănești, casele, anexele gospodărești, instituțiile civile, bisericile, dar și porțile, toate au fost construite și confecționate din lemn. Tradițiile legate de tot ceea ce înseamnă construcțiile, indiferent de destinația lor, au fost puternice și s-au păstrat aproape neschimbate până în mijlocul secolului al XX-lea pe întreg teritoriul românesc.

Inventarul generos găsit pe teren în zona Maramureșului istoric – 785 de porți în anii '60 – și dispariția acestora în următoarele patru decenii, fie datorită uzării și degradării parțiale a lemnului, fie datorită faptului că elementele componente au fost întrebuințate de proprietari în alte scopuri sau au fost înlocuite cu porți „moderne”, ne-au determinat să aplicăm acest proiect pentru a încerca să mai salvăm ce a mai rămas din această parte a patrimoniului cultural material din zona Maramureșului istoric.

La prima ediție a proiectului¹ am reușit să identificăm 119 porți din Maramureșul istoric, din subzona Mara-Cosău, respectiv localitățile: Vadu Izei, Călinești, Budești, Breb, Desești. Dorința noastră este să avem un inventar general pentru Maramureșul istoric, iar prin proiectul nostru dorim să arătăm locul important care i se acordă acestei arte în condițiile profundelor transformări ce se produc în structura satului contemporan maramureșean.

Dacă vorbim de schimbări majore legate de arhitectura zonei și luăm în considerare materia primă folosită, lemnul, schimbările sunt puține, ele reflectându-se mai mult în tehnicile de prelucrare a materialelor care au evoluat odată cu instalațiile de prelucrare, dar și în stilizarea motivelor decorative.

În albumul de față dorim să reproducem o parte din porțile inventariate în satele cercetate de noi (Valea Stejarului, Berbești, Ferești, Giulești, Mănăstirea, Sat Șugatag, Hărniciești, Mara, Hoteni, Ocna Șugatag, Sîrbi, Văleni, Cornești) din cele 324 găsite în teren. Puține lucrări s-au aplecat exclusiv asupra fenomenului porților de lemn din Maramureș, și am menționa aici monografia lui Francisc Nistor, „*Poarta maramureșeană*”, unde pe lângă descrierea tehnicilor, a materialelor și ornamenticii porților din zona Maramureșului istoric, ne vorbește și despre o tipologie a porților, respectiv vechimea și frumusețea lor, dar și despre funcția socializatoare, de integrare în comunitate a porților de lemn.

Dacă la prima ediție a proiectului am urmărit doar porțile lucrate manual, acum, pe parcursul cercetării noastre, am urmărit porțile pe trei sau mai mulți stâlpi, atât cele ornamentate cu motive decorative, cât și cele prelucrate la freza mecanică și/sau traforate. Toate au fost identificate, localizate în situ cu coordonate GPS, înregistrate și descrise în aplicația mobilă Survey123 de la ArcGIS, astfel am creat o bază de date interactivă on-line, care conține și fotografii.

¹ Vezi Kosinszki Sorin, Barz Mirela Ana, Nemeș Nicoleta, *poARTA MARAMUREȘEANĂ*, Sighetu Marmăției, 2018

Fenomenul porților de lemn este unul deosebit de interesant. Ne-am limitat la 13 sate de pe văile Mara și Cosău, astfel această subzonă a fost inventariată, urmând ca la următoarele ediții să ne concentrăm în satele de pe celelalte văi ale Maramureșului.

Astfel, în satele cercetate numărul porților este destul de semnificativ: Valea Stejarului – 18 porți, Berbești – 16 porți, Ferești – 24 porți, Giulești – 21 porți, Mănăstirea – 4 porți, Sat Șugatag – 73 porți, Hărniciești – 18 porți, Mara – 42 porți, Hoteni – 17 porți, Ocna Șugatag – 6 porți, Sîrbi – 41 porți, Văleni – 31 porți, Cornești – 13 porți.

Comparativ cu datele anterioare pe care sursele bibliografice ni le oferă, statistica porților s-a modificat. Francisc Nistor, în monografia mai sus menționată, numără 785 de porți pentru zona Maramureșului, iar pentru Valea Cosăului (5 sate) – 37 de porți și Valea Marei (10 sate) – 24 de porți. Același autor constată că pe Valea Cosăului, deși are un număr mic de sate, s-au păstrat cele mai multe porți, iar pe Valea Marei a întâlnit cele mai vechi exemplare datate cert, amintite și de noi în primul număr, și care, azi se află în Muzeul Maramureșan din Sighetu Marmației¹.

În prezent, numai în satele cercetate există un număr de 324 porți de lemn, la care se adaugă și cele 119 porți inventariate în anul 2018. Din numărul total de porți inventariate în cele 13 sate cercetate, majoritatea sunt datate cert, și anume 190 porți, din care: Valea Stejarului - 13, Berbești – toate porțile (16), Ferești - 20, Giulești - 18, Mănăstirea - 3, Sat Șugatag - 36, Hărniciești - 7, Mara - 23, Hoteni - 8, Ocna Șugatag - 5, Sîrbi - 22, Văleni - 13, Cornești - 6, anul construcției fiind trecut de obicei pe fruntarul sau chitușii porțiței, dar și pe unul dintre stâlpi sau fruntarul porții, alături de numele proprietarului la unele exemplare sau de numele meșterului. Dintre acestea, doar 9 sunt din anii '50, restul au o vârstă mai mică: anii '60 (21 de porți), anii '70 (40 de porți), anii '80 (23 de porți), anii '90 (9 porți), din 2000 până în prezent (4 porți). Făcând o statistică a porților după anul construcției, constatăm că cel mai vechi exemplar găsit în teren datează din anul 1939 (în localitatea Sîrbi), 214 porți (66,25%) au peste 20 de ani vechime, iar 76 de exemplare (23,75%) sunt porți mai noi, sub 20 de ani vechime.

Astfel, constatăm că numărul și diversitatea porților a cunoscut o amploare în ultimele decenii, or, în această perioadă satul maramureșean a cunoscut un declin în ceea ce privește arhitectura țărănească, ca urmare a modernizării forțate (folosirea lemnului era interzis în construcții, pădurile fiind naționalizate, iar casele se construiau după proiecte impuse de către primării).

¹ Kosinszki Sorin, Barz Mirela Ana, Nemeș Nicoleta, *poARTA MARAMUREȘEANĂ*, Sighetu Marmației, 2018, pag. 7

Am încercat să facem și o tipologie generală pentru cele 324 porți inventariate, în care să ținem seama de numărul stâlpilor, astfel numărul porților pe 5 stâlpi este cel mai mare (187 de porți), urmate de cele pe 3 stâlpi (106 de porți), pe 6 stâlpi (26 porți), pe 8 stâlpi (3 porți), pe 4 stâlpi (2 porți) iar dintre acestea 8 sunt vranițe (2 în Mara, 3 în Breb, 2 în Văleni și una în Sîrbi). În trecut, în Maramureș, porțile erau un privilegiu al *nemeșilor*, iar vranițele al *porțieșilor*, după cum afirmă Paul Henri Stahl¹, la fel și Francisc Nistor² și Mihai Dăncuș³. Chiar dacă acest privilegiu a fost ridicat în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, fenomenul nu a produs schimbări imediate, ci, datorită conservatorismului zonei, înlocuirea vranițelor cu porți a constituit un proces continuu.

Analizând esența lemnoasă din care au fost construite porțile, constatăm că cele mai multe exemplare, respectiv 299 de porți, sunt construite din lemn de stejar sau mixt (stejar stâlpii și brad aripile porții sau pragul de sus), 21 de porți din brad și alte esențe 4 porți. Cele mai multe exemplare sunt într-o stare foarte bună de conservare (57,19%), iar un număr mic de porți (3) sunt într-o stare avansată de degradare.

Țăranul român a acordat o atenție deosebită porților în ansamblul arhitectural al gospodăriilor. Simbolistica motivelor sculptate pe porțile maramureșene a constituit subiectele mai multor studii.

Meșterul popular, folosind calitățile plastice ale materialelor de construcție întrebuințate la construirea caselor și acareturilor, folosind tehnici simple și un instrumentar sărac, a reușit să creeze valori materiale de o înaltă ținută artistică. Folosindu-se în mare măsură de însușirile naturale ale lemnului, elementele decorative sunt executate prin crestături, cioplituri, traforări, sculptări, tăieturi⁴. El nu copiază natura, ci o transpune prin prisma propriei conștiințe, a propriilor concepții despre frumos, a propriei înțelegeri despre fenomenele ei. *”Meșterii prelucrează materialul lemnos în mod direct, fără reveniri posibile. Din acest motiv, de multe ori se întâlnesc exemplare de porți sau vranițe cu ornamentele plasate asimetric pe stâlpi, ceea ce determină, în unele cazuri, un aspect cu totul original, conferind fiecărei stâlp în parte o individualitate și o valoare artistică de sine stătătoare”*⁵.

¹ Paul Henri Stahl, *Porțile țărănești la români*, în S.C.I.V., anul VII, 2, 1960, pag. 84

² Francisc Nistor, *op. cit.*, pag. 13

³ Mihai Dăncuș, *Zona etnografică Maramureș*, Ed. Sport – Turism, București, 1986, pag. 107

⁴ Kosinszki Sorin, Barz Mirela Ana, Nemeș Nicoleta, *op.cit.*, pag. 12

⁵ Francisc Nistor, *op.cit.*, pag. 17

Zona cercetată este caracterizată prin frecvența deosebită a formelor și motivelor decorative străvechi, fiind întâlnite la majoritatea construcțiilor vechi și noi. Unele din motivele ornamentale se încadrează perfect în tipologia celor cosmice, altele reflectă clar lumea plantelor și animalelor, iar unele din ele sunt atât de abstractizate de baza lor reală, suferind un proces continuu de dezvoltare de sine stătător, încât este foarte greu de stabilit însemnătatea lor semantică. Clasificarea tematică permite determinarea următoarelor tipuri de ornamente: geometrice, fitomorfe, zoomorfe, antropomorfe, avimorfe, cosmice, scheomorfe, cât și semne de meșter și proprietate¹.

Analizând statistic motivele ornamentale constatăm că cele mai multe porți sunt decorate cu motive geometrice (169 de porți), rozeta o întâlnim la 151 de porți, motivele fitomorfe (145 de porți), funia răsucită (133 de porți), acestea fiind cel mai des întâlnite, urmate de motive astrale, pomul vieții, motive zoomorfe, avimorfe, dar și motive antropomorfe întâlnite la 15 exemplare. Multe porți nu sunt ornamentate, stâlpii acestora fiind tăiați și finisați la freza mecanică, doar aripile porților poartă câteva motive ornamentale, acestea fiind realizate prin traforare.

Elementele ornamentale au fost inspirate din întreaga viață a satului, de problemele fundamentale ale omului legate de existența lui, sugerate deseori de mediul înconjurător, adoptate, stilizate, uneori trecute prin filtrul fanteziei talentaților meșteri populari și transmise din generație în generație. Pe fundătura unor porți apar scene care înfățișează diverse aspecte din viața satului. Apar figuri umane (strămoșii ce veghează sau proprietarii gospodăriei), înconjurați de brazi și elemente naturale specifice zonei, cu reprezentarea portului tradițional, a activităților și ocupațiilor tradiționale. Uneori apar inscripționate sub scenă versuri sugestive.

Urbanizarea satului, apariția materialelor noi de construcție duc la reducerea semnificativă a motivelor ornamentale. Cu toate acestea, motivele vechi, tradiționale cele ce au fost filtrate și adaptate gustului și mentalității contemporane, au supraviețuit și se perpetuează pentru generațiile viitoare ca bogății ale culturii populare românești.

În zona cercetată de noi întreaga gamă ornamentală poate fi caracterizată prin persistența ornamentelor vechi, caracteristice arhitecturii lemnului, cu tradiție milenară și apariția ornamentelor noi de diferite forme, ce reflectă mutații radicale ce se petrec în satul contemporan. Devine din ce în ce mai

¹ Kosinszki Sorin, Barz Mirela Ana, Nemeș Nicoleta, op.cit., pag. 13

acută necesitatea integrării tot mai complexe a valorilor artei populare, a culturii românești în circuitul universal, fapt justificat prin originalitatea și bogăția manifestărilor etnicității noastre¹.

Coroborând cu aceste date se observă o concentrare a fenomenului porților de lemn în satele cercetate. Chiar dacă nu dispunem de numărul exact al porților din fiecare sat în perioada anterioară, putem susține acest lucru ținând cont de vârsta mai mică a diferitelor generații de porți. Astfel, dintre porțile inventariate în anii '60 de către Francisc Nistor, azi regăsim izolat doar câteva exemplare (de ex. poarta din Sat Șugatag care apare pe albumul „Poarta Maramureșeană”, editat în anul 1977), iar cele mai vechi exemplare au fost achiziționate de muzee în aer liber din țară. În schimb, numeric, sunt mult mai multe față de inventarul de atunci. Numai în satul Sat Șugatag numărăm azi 73 de porți, ceea ce în urmă cu aproape 60 de ani, pe toată Valea Marei, existau doar 24 de porți. Mai deținem câteva date legate de numărul și tipologia porților din localitatea Ferești, unde, în 1995, Șerban S. a identificat 66 porți². Echipa noastră de cercetare a identificat în Ferești, în 2022, doar 24 porți, astfel observăm că în această localitate două treimi din numărul acestora s-au pierdut în 27 ani.

Cele mai vechi porți maramureșene sunt păstrate azi în muzee. Etnografii și-au arătat interesul față de aceste monumente de arhitectură populară, le menționează în multe lucrări³, iar marile muzee din țară le-au achiziționat și le-au valorificat. Le mulțumim colegilor noștri care ne-au sprijinit în demersul nostru și care ne-au furnizat datele solicitate cu referire la porțile restaurate în muzeele pe care le reprezintă. Câteva din porțile restaurate în muzeele din țară, dar și în muzeul sighetean le-am identificat și în albumul „Poarta maramureșeană” a lui Francisc Nistor, după datele și fotografiile oferite de autor, dar și desenele realizate de Peter Dezideriu.

Amintim aici doar porțile care au fost achiziționate din satele cercetate de noi și azi se află în marile muzee în aer liber din țară:

¹ Ibidem, pag. 18

² Șerban Stelu, *Caracteristicile porților de lemn din satele Ferești și Călinești, Maramureș*, Revista de Etnografie și Folclor, Tomul 41, 5-6, Editura Academiei Române, 1996, pag. 421

³ Vezi Francisc Nistor, *Poarta maramureșeană, Arta lemnului în Maramureș, Ornamentații în lemn*, Mihai Dăncuș, *Zona etnografică Maramureș, Maramureș - un muzeu viu în centrul Europei*, Paul Petrescu, *Arhitectura de lemn a Maramureșului*, cap. *Așezări, arhitectură, porți* în Tancred Bănățeanu *Arta populară din nordul Transilvaniei*, Paul Henri Stahl, *Porțile țărănești la români și mulți alții*.

Muzeul Etnografic al Transilvaniei din Cluj Napoca, din zona cercetată de noi, are restaurată în Parcul Etnografic „Romulus Vuia” o vraniță din Cornești, datată cca 1990. Vranița a fost achiziționată de Gheorghe Dăncuș și Francisc Nistor în anul 1965 de la Ileana Bîrlea din Cornești¹.

Muzeul Civilizației Populare Tradiționale ASTRA din Sibiu are restaurate din zona cercetată două porți, ambele din Sat Șugatag, și o porțiță din satul Ferești. O poartă pe trei stâlpi este restaurată la gospodăria din Desești, din grupa tematică „agricultură”, și a fost achiziționată în anul 2001 de la Pop Gheorghe. Poarta a fost realizată în preajma celui de al Doilea Război Mondial de către Ion Pop, bunicul ultimului proprietar, Gheorghe Pop. Poarta a fost amplasată în cadrul gospodăriei din Desești, din grupa tematică „agricultură”. Cea de-a doua poartă, pe cinci stâlpi, a fost achiziționată în anul 1992 de la Hotea Gherasim. Poarta pe cinci stâlpi se află amplasată la una dintre intrările secundare în muzeu de la șoseaua Sibiu-Rășinari-Pălținiș (intrare în muzeu dinspre hanul din Tulgheș). Poarta a fost realizată în anul 1978 din lemn de stejar și de brad, de către meșterul Codrea Ioan din Berbești. Porțița din Ferești face parte din Gospodăria arhaică, Călinești – Ferești (secolul al XVIII-lea) din „complexul” de două gospodării din Maramureș din grupa tematică „prelucrarea lemnului”. Porțița, împreună cu gospodăria, au fost transferate în Muzeul Tehnicii Populare în anul 1973².

Muzeul Viticulturii și Pomiculturii din Golești, Argeș are restaurate două porți din localitatea Ferești. Una a fost achiziționată de la Țiplea Ioan în anul 1985, iar cealaltă de la Sas Gheorghe în anul 2013³.

Muzeul Județean de Etnografie și Artă Populară din Baia Mare are restaurată în Muzeul satului prima poartă realizată pe 5 stâlpi de celebrul artist maramureșean Traian Bilțiu Dăncuș. Poarta a fost construită în anul 1936 în satul Mara, fiind așezată la intrarea propriu-zisă în Maramureș, într-un mod simbolic. A fost achiziționată de muzeul băimărean în anul 2001 de la proprietarul Paul Vasile din același sat. Poarta are înscrisă pe frontispiciu deviza „SPRE MUNCĂ ȘI RECULEGERE”, iar pe cununa de la porțiță inscripția „TRAIAN BILȚIU – DĂNCUȘ” și anul „1936”⁴.

O poartă monumentală, realizată de același artist maramureșean se găsește la Complexul Muzeal Astra din Sibiu, mult mai elaborată și bogat ornamentată. Traian Bilțiu Dăncuș a făurit această poartă în

¹ Informații primite de la Muzeul Etnografic al Transilvaniei din Cluj Napoca

² Informații primite de la Muzeul ASTRA

³ Informații primite de la Muzeul Viticulturii și Pomiculturii din Golești

⁴ Informații primite de la Muzeul Județean de Etnografie și Artă Populară din Baia Mare

contextul mobilizării sale pe front, din timpul celui de-al doilea război mondial. Poarta monumentală de la intrarea principală în Muzeul în aer liber din Sibiu a fost realizată între 1940-1942, de către o echipă de elevi ai Școlii de Arte și Meserii din Racovița, la inițiativa comandantului Uzinei Mârșa, colonelul Ioan Popovici, după un proiect care a aparținut lui Traian Bîlțiu Dăncuș¹. Poarta a fost transferată în muzeul sibian în anul 1974.

*Poarta de la
Mârșa, realizată
de Traian Bîlțiu
Dăncuș, datată
1942 (foto: Silviu
Popa, Muzeul
ASTRA, Sibiu)*

Pe stâlpul median al porții este sculptat numele Traian Bîlțiu Dăncuș, într-unul din medalioanele porții dictonul „Am fost și vom fi”, iar pe fundătura porțiței anul 1942².

Muzeul Național al Satului "Dimitrie Gusti" are restaurate cinci porți maramureșene, dintre care două sunt din localitățile cercetate de noi, una din Valea Stejarului realizată de meșterul popular Petru

¹ <https://www.facebook.com/page/205635489864263/search/?q=M%C3%A2r%C8%99a>, accesat în 03.11.2022

² Corneliu Bucur, *Muzeul Civilizației Populare Tradiționale „ASTRA”*, Catalog, Ed. Astra Museum, Sibiu, 2007, pp. 34-35

Godja, zis Moș Pupăză, realizată în anul 1996 și o poartă din Ocna Șugatag, datată 1957, cumpărată de la Ianovici Vasile.

Dar, să nu uităm că exemplarele cele mai valoroase sunt valorificate în Muzeul satului maramureșean „Mihai Dăncuș” și Muzeul Etnografic al Maramureșului „Francisc Nistor” din Sighetu Marmației. Am aminti doar câteva, datate cert, inscripțiile fiind importante, deoarece ele ne vorbesc de proprietarii construcțiilor, de meșterii lor și consemnează data edificării: portița de intrare în cimitirul bisericii din Breb are dăltuită inscripția în cirilică românească „ANI DE LA ADAM 7298 (1790) IARĂ DE LA HRISTOS 1790” (Muzeul Etnografic al Maramureșului „Francisc Nistor” din Sighetu Marmației); portița de intrare la biserica din Giulești are inscripția: „ANU DOMNULUI 1768” (fragmentul cu inscripția se găsește în Expoziția foto-documentară amenajată în șura gospodăriei Hodor Pop din Muzeul satului maramureșean „Mihai Dăncuș”, expoziție realizată în cadrul acestui proiect); un stâlp de poartă din comuna Călinești are dăltuită data „1875” (Muzeul Etnografic al Maramureșului „Francisc Nistor” din Sighetu Marmației);

*Stâlp de poartă din
Călinești, 1875*

*Stâlp de poartă
din Giulești, 1894*

*Stâlp de poartă din
Giulești, 1912*

pe poarta familiei Vasile Pop din Giulești este săpată în lemn data 1912 (Muzeul Etnografic al Maramureșului „Francisc Nistor” din Sighetu Marmației); poarta lui Gheorghe Rednic a lui Iuliu din Ferești are data 1894 (Muzeul satului maramureșean „Mihai Dăncuș” din Sighetu Marmației, la Gospodăria Tivadar); o poartă din Vadu Izei are inscripția „1097:VirszA:ION” (data este greșit consemnată, anul fiind 1907), azi se află în Muzeul satului maramureșean „Mihai Dăncuș” din Sighetu Marmației, depozit.

Autorii porților de lemn sunt fie meșteri specializați, fie țărani care se ocupă ocazional de această meserie, dar mai pricepuți în arta cioplitului ”meșteri pă sama lor”, fie membrii familiei. Meșterii au învățat fie singuri, fie au preluat meseria pe linia neamului sau au afinități în acest domeniu. Trebuie să menționăm și câțiva meșteri care au rămas în conștiința locală și care au dat exemplare reprezentative de porți: Pătru Godja ”Moș Pupăză” din Valea Stejarului, Bohotici Ion și Bohotici Gheorghe din Mara, Codrea Ioan, Toderăș Vasile din Berbești, Bîrlea Mihai, Ioaneș Ioan din Sat Șugatag, Utan Mihai din Călinești, Țiplea Ion din Ferești, dar și meșteri care azi încă continuă acest meșteșug: Codrea Petru, Pop Gheorghe, Puț Gheorghe, Bârlea Mihai, Vraja Ioan, Vișovan Ștefan, Verdeș Gheorghe, Tupiță Grigore, Tupiță Gheorghe, Roman Vasile, Roman Gheorghe, Dudaș Gheorghe,, Mihnea Petru, Mesaroș Vasile, Mesaroș Gheorghe, Bud Ioan, Ciceu Gheorghe, Toporan Ion, Bozai Nicoară, Berci Petru și mulți alții.

Stâlp de poartă din comuna Vadu Izei, datat 1907

Fenomenul porților este dinamic și deschis modernizării, localnicii construiesc și azi porți de lemn cu forme și motive derivând din cele mai vechi. Multe dintre porțile vechi au dispărut din diferite motive: au fost înlocuite cu altele noi din beton cu fier forjat sau inox; au fost vândute muzeelor, colecționarilor sau străinilor sau părți componente au fost folosite în alte scopuri sau chiar ca și lemn de foc. Oamenii mai conservatori din zona Maramureșului, dar în același timp mai mândri și mai legați de tradițiile lor, încearcă să păstreze tradiția locală îmbinând-o cu noul și au înțeles că folosirea elementelor tradiționale duce la individualizarea zonei.

Moștenirea trecutului, viabilitatea acestor mărețe monumente în prezentul contemporan ne-au îndemnat la hotărârea de a încerca prin cuvânt și imagine să înfățișăm ceea ce s-a păstrat și ceea ce continuă să se profileze ca artă, spre a rămâne mărturie nu numai urmașilor ci și pentru viitorii meșteri care vor simți chemare spre acest domeniu, să poată valorifica și duce mai departe acest meșteșug. Fenomenul porților maramureșene este unul dinamic, nu doar din punct de vedere etnografic, cât și ca activitate economică a meșterilor, a relației dintre cerere și ofertă, aceștia fiind solicitați, nu de puține ori, de către clienți, să sculpteze și să înalțe semețele porți dincolo de hotarele Maramureșului. Acest aspect nu poate decât să ne bucure, și constituie un factor pozitiv pentru propagarea și perpetuarea patrimoniului cultural material al porților maramureșene. Fiecare poartă este unică *sui generis*, iar în urma activității celor două proiecte poARTA MARAMUREȘEANĂ, echipa de proiect a inventariat și cercetat un număr total de 443 porți în subzona Mara-Cosău, prin interacționarea științifică cu proprietarii lor, cu meșterii și cu oamenii locului.

Din perspectivă etnografică, putem să conchidem că rezultatele înregistrate în teren, atât din punct de vedere cantitativ cât și calitativ, ilustrează un număr mare de porți pe cele două văi, majoritatea având sculptate o simbolistică uimitoare și de o frumusețe rară, păstrându-se astfel vie tradiția porților maramureșene pentru generațiile viitoare.

Autorii

The wooden gate of Maramureș, seen in archived documents

This approach aims to complete the ethnographic information related to one of the symbols of folk art in Maramureș, the wooden gate. The catalogs made by Francis Nistor¹, as well as the 2018 edition of the authors Koszinszki Sorin, Barz Mirela Ana, Nemes Nicoleta with the title *Poarta Maramureșeană* (The Maramureș Gate)², have made an incursion into the world of Maramureș gates since the 20th century.

If the documentary information about the nobles houses in Maramureș is richer and overlaps with the museums that keep such households³, not as much documentary information exists about the gate of the houses. The house, the courtyard, the family's outbuildings had gates in front of them and were surrounded by fences. But what was the role of the gate, how was it looked upon by the one who owned it and by the onlookers. A few questions should be asked. Is the gate, as ethnographers claim, a place of protection for the noble and those who were in his court, including the villains? Is the Maramureș Gate a unique or has it a connection with the Szekler Gate or with other gates encountered in a wider area in Hungary and Transylvania? Was the Maramureș Gate so sculpted, or did it evolve over time with the enrichment of the inhabitants, similar to the evolution of the folk costume?

In Hungarian historiography it is unanimously accepted that the gates are not only borders, but also reference points, that the gate, although it could not protect the inhabitants, still symbolized the integrity of the village or city⁴. The fence and gates could only serve to protect to some extent the residential buildings, the border, and even some plots and gardens stretched beyond it. The Approved Constitutions of Transylvania established in Title 47, on the punishment of thieves, in Article 7, that if at the general prosecution of the villains, which took place every 3 years, a criminal sentenced to death was caught in the courts of the landlords or nobles or behind them, officials in that locality had to demand it

¹ Francisc Nistor, *Poarta maramureșeană*, Editura Sport – Turism, 1977

² Koszinszki Sorin, Barz Mirela Ana, Nemes Nicoleta, *Poarta maramureșeană*, Sighetu Marmăției, 2018

³ Mihai Dăncuș, *Zona etnografică Maramureș*, Editura Sport Turism, București, 1986

⁴ Lajos Árpád: *Nemesek és partiak Szuhafőn* (Borsodi Kis monográfiák 8. Miskolc, 1979, pe

https://library.hungaricana.hu/hu/view/MEGY_BAZE_Hom_Bkmon_08_Nemesekpartiak/?pg=27&layout%20=s&layout=s, accesat în 10.10.2022

from the nobles, based on authentic evidence, and the refusal to surrender was punished with 500 florins¹, an exorbitant sum, put in place to discourage the hosting of foreigners in the noble courts.

The gate was fenced with slats in most places. The house had small and large gates of slats and planks. The tops of the two halves of the small gate were carved in a round manner. The documents investigated, coming from the 17th-18th centuries, prove without a thought that the gate already existed in the described noble households. We cannot lower the time limit below because the previous documents do not describe the households in their entirety. The will drawn up on January 9, 1676 in Giulești by Rednic Vasile speaks only of the division of the 3 houses and goods in the house, as well as of the belonging, of all things related to it, and this is where the gate of the houses surely enters, it is not described or even remembered².

Trying to identify the mention of the oldest wooden gates from the aforementioned documents, we found that these gates were at the entrance in the courts of the nobles, but also of the stone buildings in the Maramureș fairs, especially in Sighet.

The wooden gate at the entrance of Haller Palace in Sighet was impressive, in the middle of it was a smaller, reinforced gate, built the same way, painted with green paint³.

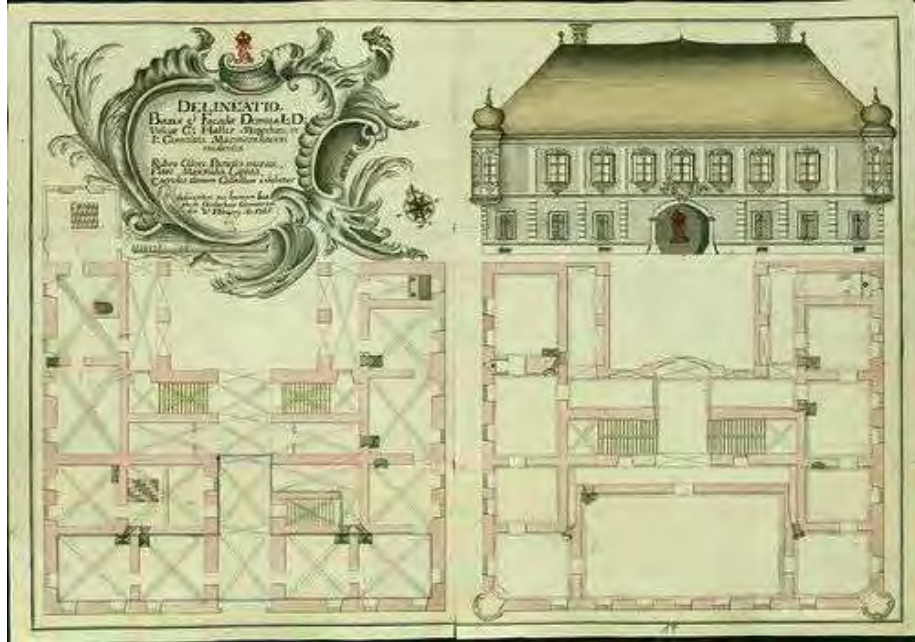
The wooden gate described in 1711 was built at the entrance of the house on the Bocicoi domain, after the peasant model, more *rusticum* in this estate, was surrounded by fences⁴.

¹ Constituțiile Aprobate ale Transilvaniei, 1653, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1997, pag. 147

² Livia Ardelean, Câteva date privind epidemiile din Maramureș în secolele XVI-XVIII, în Revista Arhivei Maramureșene, nr. 10/2017

³ https://archives.hungaricana.hu/hu/urbarium/view/hu_mnl_ol_e156_a_fasc192_no043/?document=1&pg=2&bbox=-493%2C-2832%2C3842%2C-305

⁴ https://archives.hungaricana.hu/hu/urbarium/hu_mnl_ol_e156_a_fasc007_no018/?list=eyJxdWVyeSI6ICJTWk89KFJFR0VTVFJBVEEgSU4gUkVHKSBBTkQgU1pPPShclKZhc2MuMDA3XCIGSU4gVEIUTEUpln0

Haller House in Sighet, 1764¹

The entrance gate of the House of the financial administration in Sighet, called the White Church, Feyerház, was in the 18th century built of oak wood, covered, and its condition was good. At the end of the courtyard was built a large oak gate, strong and open, under a good roof, whose hinges and screws were fixed with iron. The document informs us that in the meantime the gate needed reinforcement and renovation, which indicates that it was built some time ago. The gate, double, that is, of two parts, was built of wood, it had an opening to the street, it was colored with green pigment, with bastions, with buttresses, on iron hinges, and cross to the right, and reinforced with ramparts, painted. In the middle of it was the pedestrian gate, the foot gate, the gate, Jannua, painted the same, reinforced with similar iron

¹https://archives.hungaricana.hu/en/urbarium/view/hu_mnl_ol_e156_a_fasc156_no044_a/?document=1&pg=16&bbox=-699%2C-4171%2C6539%2C75

devices. On the right side after the passage of the gate is the house, whose gate was double, reinforced with hinges and iron vaults, painted with green pigment made in an oven located here in the courtyard of the house. The larger gate at the end of the courtyard, strong and open, under a good roof, whose hinges and screws are fixed with iron, and the document informs us that in the meantime the gate needs reinforcement and renovation. In total, this courtyard had 2 large gates at the entrance and at the end of the court and 3 gates, called Yannua, Janua. It can be found that the way of construction and the colors are similar to the Szekler gate¹.

What was Jannua, where did that name come from? Janua was the adjective of *foris*, and it meant the door, the door of the house that opens. In time, Yanua meant, "the front door," the main gate of the house. In Roman mythology, Janus is the Roman God of doors, gates, thresholds, himself being the "gate of the year" of choices and beginnings and endings. He is one of the early gods of Rome, considering that after him was named January, being represented with 2 faces: One looking forward, respectively one looking back, Janua meant "the way you're going / the way where you pass / the way you get out /the way you get in"².

"As for the oldest gate kept at the Maramureșan Museum, it was built on two pillars made of oak wood. It was at the entrance to the village cemetery of Breb. It is currently in the patrimony of the Maramureșan Museum, classified in the Treasure category and is on display at the Ethnographic Museum of Maramureș "Francisc Nistor" in Sighetu Marmăției³. It

¹ https://archives.hungaricana.hu/en/urbarium/view/hu_mnl_ol_e156_a_fasc156_no044_a/?document=1&pg=5&bbox=-1888%2C-3458%2C4200%2C114

https://archives.hungaricana.hu/en/urbarium/view/hu_mnl_ol_e156_a_fasc160_no026/?document=1&pg=1&bbox=-2306%2C-4239%2C4932%2C7

² [https://ro.wikipedia.org/wiki/Ianus_\(zeu\)](https://ro.wikipedia.org/wiki/Ianus_(zeu)); http://www.romaniaactualitati.ro/ianuarie_luna_lui_ianus_inceputul_cel_bun-25355

³ Koszinszki Sorin, Barz Mirela Ana, Nemeș Nicoleta, *Poarta maramureșeană*, Sighetu Marmăției, 2018, pag. 5

has an inscription carved in Cyrillic characters, from which we learn about the very age of the construction: "ANI DE LA ADAM 7298 (1790) IARĂ DE LA HRISTOS 1790" ("YEARS FROM ADAM 7298 (1790) AND FROM CHRIST 1790") the sculpted ornament is made by means of twisted rope, toothed half circles, wolf teeth on the edge of the arch. On the upper threshold, the Christian symbol, the cross, inscribed in a semicircle¹, appears excised. In facsimil Francisc Nistor².

*Nistor Francisc, facsimilat 1977
The graphic reconstruction of the gate of the wooden
church in Breb*

But was the Maramureș Gate always a symbol? Was it unique in the Romanian rural or semi-rural landscape? The bibliography of the subject, how little there is, brings us some clarifications and answers to this question. Analyzing the Transylvanian Gates, as an element of rural architecture Árpád Furu considers that “the spread of decorations to wooden elements in rural architecture is again the result of the great transformations of the late 19th and early 20th centuries and, naturally, the phenomenon is much more pronounced in regions rich in wood. In the first phase are decorated the pillars of the porch, their upper joints. The decoration of the porch railings is very varied, but it is very difficult to determine

reasons or groups of reasons characteristic exclusively to certain regions. Decoration of the porch is followed by the making of ornaments on the

gables of houses or porch. The latter became characteristic elements of architectural areas such as Calata, Niraj Valley, Ariesului Land. The windows and doors show a unitary evolution throughout the studied

¹ Informații primite de la Muzeul Maramureșan

² Informații primite de la Muzeul Maramureșan

territory, with very few zonal connotations”¹. The heritage of traditional gates contributes significantly to the realization of micro and macro-zone identities. From this point of view, the author identified in Transylvania three regions of different character. The first is the southern region, where Saxon chairs enter and where the built gates are high, roofed gates, built of masonry that often make common front with the dwelling house, becoming a strong feature in determining the local appearance.

The second region is the one that stretches to the west of Szeklerland, starting with the Niraj Valley, comprising the salt Land, the Târnavă Plateau, the Mureş Valley, the Land of Arieşului and Calata. Here we can see the influence of the outer gates of the church spaces, and where the small gate variant was developed, with a covered door and carved pillars, with different variations. The third area overlaps approximately Szeklerland, where a wide variety of forms and structures are encountered, strongly influenced by the architectural solutions of the mansions. Here spread the high gate, carved and covered, often completed with a dove, called the Szekler Gate, with its micro-regional variants that also differentiate over time: The three-seater gate, the Ciuc gate, the three types of gates in Odorhei. At the same time, also according to the noble influences, especially in the three-seat area, the small gate with masonry pillars becomes very widespread, then Saxon gates, and masonry gates with roof². Walking on this typology of gates, which we consider correct and well-reasoned, we can appreciate that the wooden gate of Maramureş is circumscribed to version III, it is similar and with the same functions as the Szekler gate, having specific forms of construction and chiseling.

Near Maramureş and the Bereg, large wooden gates were found in the area of Năsăud³. Further in the Arieşului area⁴, in the Mureş-Gurghiu area⁵, such gates were encountered and large gates with a straight or arc closure in the continuation of the gable meet in Hunedoara area and the Mures hills⁶. Large and small wooden gates carved in Sibiu’s Mărginimea⁷. drawing a parallel with the situation in Maramureş it can be concluded that the wooden Maramureş gate is part of the typology of the wooden gate spread

¹ Árpád Furu, *Arhitectura_rurala_in_Transilvania*_Infloriniu.pdf

² Ibidem

³ Furu, pag. 154

⁴ Ibidem, pag. 157

⁵ Ibidem, pag. 156

⁶ Ibidem, pag. 159

⁷ Ibidem, pag. 161

over a wider area, but which was imposed by its specific elements, the traditional motifs that make it beautiful. But how old are these traditional motifs, how simple or complex was the old Maramureș gate? Is the explanation of ethnographers justified?

The gates described by Francis Nistor in 1977 were only those gates and the „*vranițe*” that had chisel symbols, leaving, unfortunately, the simple gates without ornamentation on the side pillars, which had only the front embellished with simple notches, although the author himself considered that they had a special value¹, just as the Maramureș gate was related to the great artistic folk creations of the Romanians. The author presented how the elements were obtained, engraved, notched or embossed². The author stated that the nobles of Maramureș had the right, the privilege, to erect large gates in front of their houses, and the serfs only „*vranițe*”³, but the privileges were not named by the author and could not be identified by historians. If we compare with the neighboring areas where large, similar wooden gates appear, we find that only the area called Szeklerland and partially Hunedoara were similar to Maramureș in terms of the large number of noble armalists. Otherwise, neither the area of Năsăud, nor the Ariesului area, nor the hills of Mureș knew a high noble density, so Francis Nistor’s explanation must at least be completed and annotated. It can be concluded that these areas have large forests, being hill and mountain areas. Could that have been a possible explanation for these big gates?

In Maramureș in the middle of the 18th century General Caraccioli appreciated that almost all the villages had enough firewood and wood for construction⁴. The subject still needs to be investigated to give us the expected answer. Or perhaps the explanation should also be sought in the economic base of the Maramureș nobleman, usually breeder of large traction animals, horses necessary for participation in the army and other administrative and political affairs, which needed large entrance gates. We believe that this answer is the closest to reality. The noble on horseback could not pass through short „*vranițe*”, but only through large gates. And the subject always copied the example of the noble and adapted it to his social condition, lifting up vanities, not imposing gates.

¹ Francisc Nistor, *Poarta maramureșeană*, Editura Sport-Turism 1977, Introducere

² Ibidem, pag. 12

³ Ibidem, pag. 14

⁴ Livia Ardelean, *Descrierea topografică a comitatului Maramureș, 1767-1769*, partea a II-a, Acta Musei Maramarosieinsis, 2021

But have the gates always been artistically carved, as the gates of the 20th century show, or have they also experienced an evolution, similar to the evolution of the folk costume or other elements of popular creation? Was it a sufficiently strong novelty element of the Baroque penetration in Maramureș, in the 19th century, a century after its entry into Europe, which also made its mark on the evolution of the ornamental Maramureș Gate? We believe yes and we are in the consent of some architectural researchers who demonstrate this connection¹. It is not possible that only in the religious painting in the Maramureș churches to see the entrance of the baroque current at the watershed between the 18th and 19th centuries², but this was certainly manifested in the field of wooden gates, which were much simpler during the seventeenth-eighteenth centuries, In order that toward the end of the 18th century, but especially in the 19th century, after the abolition of serfdom, to know a strong diversification and maybe also a replacement of traditional motifs, a transition to the predominance of the rope carved in relief. About the symbolism of the gates of Maramureș preserved either in museums or in situ, a comprehensive analysis is offered by Teofil Ivanciuc³.

We believe that evidence in favor of the assumption that the gate has not always been very adorned is the low monetary value attributed to the gates estimated in the second half of the 18th century. This was a very small one compared to the rest of the real estate inventory. For example, the gate of the noble Bilke-Gorzo family house was estimated at 2-3 florins, while the noble house was estimated at 200-300 florins, and the nobles of the Rednic family do not estimate in any way the gates of their houses, even in the 17th-century document mentioned above, nor in the estimation of the noble goods of the early 18th century. And the gate in the Bocicoi domain, built after the peasant model, *more rusticorum*, described in 1711, has no price. The question is rightly asked what was meant by the peasant model of gate construction, a question to which the answer is difficult to give at this point in the research.

Last but not least, the question remains about the fact that foreign travelers who passed through Maramureș were never attracted to the gate, describing the houses, the household, the people, not the

¹https://www.academia.edu/31938851/Arhitectur%C4%83_rural%C4%83_%C3%AE_n_Transilvania_Infloriniuen%C8%9Be_e_volu%C8%9Bii_zonificare_2015

² Alexandru Baboș, Mihai Covaci, *Raport de cercetare a unor picturi din bisericile de lemn maramureșene | Research report of some paintings from the wooden churches of Maramureș*, în Acta Musei Maramorosiensis, 2020, nr. XVI, pag 604-619

³ Teofil Ivanciuc, *Motive decorative rar în tâlnite în arta lemnului din Maramureș*, în Memoria Ethnologica, nr. 78-79, an XXI, Baia Mare, 2021, pag. 102-117

gate. We believe it was impossible for the 18th century that a very beautifully decorated gate would not attract the attention of at least some foreign travelers. From the interwar period we get the first images of the Maramureș gates, which already show us a rich gate, influenced by the rustic popular baroque.

From the description of the Urbarii and Conscriptions it seems that the closest image to the old Maramureșean gate is the one kept in the Maramureșean Village Museum. In addition, we believe that the gate could have been painted, as the 18th-century painted gates of Sighet and Bocicoi are described, the only difference being the colors, Alexandru Babos capturing the red and blue colors on the gate of the church in Breb¹.

Fences

But the gate itself was not enough for protection, it was completed with fences. The first type of fence is met in parallel with the palisade, the *palanca*, and it was entwined from the reeds gathered by the serfs in the account *gratuitus labor*, later made of hazelnut wood. The Gorzo-Bilke family fence, along with the old gate, was worth 1711 only 3 florins. Another fence described by the documents is the oak fence, from Sighet, built in the 18th century at the House of the financial administration, with dug buttresses, whose equal intervals are surrounded by beams, which were now obsolete, of 114 fathom, and cost 19 florins. The fence of the Bilke family in 1778 was covered with straw, newly erected. The house of the Dolha family was surrounded by weak fences, the entire courtyard was surrounded by palisades, covered with plank/*draniță* and needed repair. Defining the palisade as a fortification element, used in older defensive arrangements, consisting of thick and long stakes embedded in the ground, tied to each other by light bars or ropes (tree branches, shrub branches, etc.)², we find that while preserving many of the elements of old nobility of this family raised from the families of Romanian nobles, but which also received attributes of great and faithful nobles of the Hungarian Kingdom, the fence and the *palanca* showed exactly the social differentiation of this family. The fortified house with palisades/*palanca* must have been imposing and a construction model for small and submissive nobles. The fence built around the

¹ https://archives.hungaricana.hu/en/urbarium/hu_mnl_ol_e156_a_fasc145_no042/?list=eyJxdWVyeSI6ICJCaWxrZSJ9; https://archives.hungaricana.hu/en/urbarium/view/hu_mnl_ol_e156_a_fasc161_no026_d/?document=1&pg=0&bbox=-2179%2C-4432%2C5059%2C-186;

https://archives.hungaricana.hu/en/urbarium/hu_mnl_ol_e156_a_fasc161_no026_a/?list=eyJxdWVyeSI6ICJCaWxrZSJ9

² <https://dexonline.ro/definitie/palisad%C4%83>, accesat în 15.10.2022

Bilke-Gorzo family house in Bilke, Bereg County, along with the old Gate, in 1711 was worth only 3 florins, and the fence built before 1778 was of 2 types, a new, straw-covered fence, 180 organs long, estimated at 36 florins and a plain, 26 fathom long fence, estimated at 21 florins and 30 farthings.

Concluding, we can make a first supposition, based on the data that have been accessible to us so far, that both the household and the gate of the nobles from Maramureș were distinctive elements for the habitat in this corner of the country, and that both had an evolution over time, from simple to complex, from small to large, with the evolution of society, especially in the 18th century, and with the shy penetration of European currents, such as the popular baroque even in the world of the Maramureș village.

PhD. Livia ARDELEAN

Senior advisor

Cluj County Service of National Archives

Some considerations on the wooden gates of the Mara - Cosău subzone

The „poARTA MARAMUREȘEANĂ” (“The Maramureș Gate”) project is shaped as a response to a number of needs that have been identified within the organization and at community level amid a wider cultural, scientific and social need. Based on the continuous decrease of the ethnographic background, the knowledge and understanding of the cultural heritage and implicitly the resonance of the new generations with these values, the project is built on a series of activities that can offer a new perspective on the culture in general, the traditional one in particular.

The social and cultural changes in Maramureș in the recent years, as well as the development of the digital society, have led to major changes in the directions of museum development and representation of heritage in the museum.

40-50 years ago, Maramureș villages offered us the revelation of settlements built almost exclusively out of wood. Thus, from household and household objects, to furniture pieces, peasant technical installations, houses, household annexes, civil institutions, the churches and the gates were all built and made of wood. The traditions related to everything that means constructions, regardless of their destination, were strong and remained almost unchanged until the middle of the 20th century throughout the whole Romanian territory.

The generous inventory found in the field in the Historical Maramureș area – 785 gates in 1960 – and their disappearance in the next four decades, either due to the partial wear and degradation of the wood, or because the component elements were used by the owners for other purposes or were replaced by “modern” gates, they determined us to apply this project to try to save what remains of this part of the material cultural heritage in the Historical Maramureș area.

At the first edition¹ of the project we managed to identify 119 gates from the Historical Maramureș, from the Mara-Cosău subzone, respectively the localities: Vadu Izei, Călinesti, Budești, Breb, Desești. Our desire is to have a general inventory for the Historical Maramureș, and through our project we want to show the important place that is granted to this art in the conditions of the profound transformations that occur in the structure of the contemporary Maramureș village.

If we talk about major changes related to the architecture of the area and we consider the raw material used, the wood, the changes are few, they are reflected more in the techniques of processing materials that have evolved with the processing installations, but also in the stylization of the decorative motifs.

In this album we want to reproduce some of the gates inventoried in the villages we researched (Valea Stejarului, Berbești, Ferești, Giulești, Mănăstirea, Sat Șugatag, Hărnicești, Mara, Hoteni, Ocna Șugatag, Sîrbi, Văleni, Cornești) of the 324 found in the field. Few works have focused exclusively on the phenomenon of the wooden gates in Maramureș, and we would mention here the monograph of Francisc Nistor, „Poarta maramureșeană” (*“The Maramureș Gate”*), where beside describing the techniques, materials and ornamentation of the gates in the area of historical Maramureș, the author also speaks

¹ Vezi Kosinszki Sorin, Barz Mirela Ana, Nemeș Nicoleta, *poARTA MARAMUREȘEANĂ*, Sighetu Marmăției, 2018

about a typology of the gates, their age and beauty respectively, but also about the socializing function, the integration of wooden gates into the community.

If at the first edition of the project we sought only the handmade gates, now, during our research, we sought the gates on three or more pillars, both those adorned with decorative motifs, as well as those processed in mechanical milling or just sawed. All of them were identified, located *in situ* with GPS coordinates, recorded and described in ArcGIS mobile application Survey123, so we created an interactive online database that also contains photos.

The phenomenon of wooden gates is particularly interesting. We limited ourselves to 13 villages on the Mara and Cosău valleys, so this area was inventoried, and we will focus on the villages on the other valleys of Maramureș in the next editions.

Thus, in the investigated villages the number of gates is quite significant: Valea Stejarului – 18 gates, Berbești – 16 gates, Feresti – 24 gates, Giulești – 21 gates, Monastery – 4 gates, Sat Șugatag – 73 gates, Hărnicesti – 18 gates, Mara – 42 gates, Hoteni – 17 gates, Ocna Șugatag – 6 gates, Sîrbi – 41 gates, Văleni – 31 gates, Cornești – 13 gates.

Compared to the previous data that the bibliographic sources provide us, the gate statistics have changed. Francisc Nistor, in the aforementioned monograph, counts 785 gates for the whole Maramureș area, and for the Cosău Valley (5 villages) – 37 gates and the Mara Valley (10 villages) – 24 gates. The same author notes that on the Cosău Valley, although it has a small number of villages, most gates were preserved, and on the Mara Valley he met the oldest specimens definitely dated, mentioned above and mentioned by us and which, today, are in the Maramureș Museum from Sighetu Marmației¹.

At present, only in the villages investigated by us there are a number of 324 wooden gates, to which the 119 gates inventoried in 2018 are added. Of the total number of gates inventoried in the 13 villages investigated, most are definitely dated, namely 190 gates, of which: Valea Stejarului- 13, Berbești - all gates (16), Feresti - 20, Giulești - 18, Mănăstirea- 3, Sat Șugatag - 36, Hărnicesti - 7, Mara - 23, Hoteni - 8, Ocna Șugatag - 5, Sîrbi - 22, Văleni - 13, Cornești - 6, the year of construction being usually carved on the front or the putty of the gate, but also on one of the pillars or the front of the gate, along with the name of the owner of some gates or the name of the craftsman. Out of these, only 9 are from the '50s, the rest are from a more recent period: the '60s (21 gates), the '70s (40 gates), the '80s (23 gates), the

¹ Kosinszki Sorin, Barz Mirela Ana, Nemeș Nicoleta, *poARTA MARAMUREȘEANĂ*, Sighetu Marmației, 2018, pag. 7

'90s (9 gates), and from the year 2000 to the present (4 gates). Making a statistics of the gates based on the year of construction, we find that the oldest ones found in the field date from 1939 (in Sîrbi), 214 gates (66,25%) are over 20 years old, and 76 gates (23,75%) are newer ones, under 20 years old.

Thus, we find that the number and diversity of gates has grown in recent decades, or during this period the Maramureș village has experienced a decline in terms of peasant architecture, as a result of forced modernization (the use of wood was forbidden in construction, the forests being nationalized, and the houses were built according to the projects imposed by the local town halls).

We tried to make a general typology for the 324 gates inventoried, in which we take into account the number of pillars, so the number of gates on 5 pillars is the largest (187 gates), followed by those on 3 pillars (106 gates), on 6 pillars (27 gates), on 8 pillars (2 gates), and out of these 8 are *vranițe* (2 in Mara, 3 in Breb, 2 in Văleni and one in Sîrbi). In the past, in Maramureș, the gates were a privilege of the *nemeși* (small peasant nobility), and the *vranițe* (gates with horizontal boards at the wings so that one could see through) of the *porțieși*, as Paul Henri Stahl says¹, as well as Francisc Nistor² and Mihai Dăncuș³. Even though this privilege was lifted in the second half of the 19th century, the phenomenon did not produce immediate changes, but, due to the conservatism of the area, the replacement of the "*vranițe*" with gates was a continuous process.

Analyzing the wood essence from which the gates were built we find that most of the specimens, namely 299 gates are built of oak or mixed wood (oak for the pillars and fir for the wings of the gate or the upper threshold), 21 gates of fir wood and other essences 4 gates. Most specimens are in very good condition of preservation (57,19%), and a small number of gates (3) are in an advanced state of degradation. The Romanian peasant paid special attention to the gates in the architectural ensemble of households. The symbolism of the motifs carved on the gates of Maramureș was the subject of several studies.

The folk craftsman, using the plastic qualities of building materials used in building houses and annexes, using simple techniques and poor instruments, managed to create material values of high

¹ Paul Henri Stahl, *Porțile țărănești la români*, în S.C.I.V., anul VII, 2, 1960, pag. 84

² Francisc Nistor, *op. cit.*, pag. 13

³ Mihai Dăncuș, *Zona etnografică Maramureș*, Ed. Sport – Turism, București, 1986, pag. 107

artistic features¹. Using largely the natural qualities of wood, the decorative elements are made by notches, carvings, drapes, cuts. He does not copy nature, but translates it through the prism of his own consciousness, of his own conception of beauty, of his own understanding of its phenomena. *“The craftsmen process the wood material directly, without any possible returns. For this reason, there are often examples of gates or „vranițe” with ornaments placed asymmetrically on the pillars, which in some cases determines a completely original appearance, giving each pillar an individuality and artistic value in its own right.”*²

The researched area is characterized by the special frequency of ancient decorative shapes and motifs, being found in most of the old and new constructions. Some of the ornamental motifs fit perfectly into the typology of the cosmic ones, others clearly reflect the world of plants and animals, and some of them are so abstracted from their real basis, suffering a continuous process of development on their own, that it is very difficult to establish their semantic significance. Thematic classification allows the following types of ornaments to be determined: geometric, phytomorphic, zoomorphic, anthropomorphic, avimorphic, cosmic, scheomorphic as well as signs of craftsman and property³.

Statistically analyzing the decorative motifs, we find that most gates are decorated with geometric motifs (169 gates), we encounter the rosette on 151 gates, phytomorphic motifs (145 gates), twisted rope (133 gates), these being the most common, followed by astral motifs, the tree of life, zoomorphic motifs, avimorphic, but also anthropomorphic motifs found in 15 specimens. Many gates are not ornamented, their pillars being cut and finished with the mechanical milling, only the gate wings carry some ornamental motifs, these being made by sawing.

The ornamental elements were inspired from the entire life of the village, by the fundamental problems of man related to his existence, often suggested by the environment, adopted, stylized, sometimes passed through the filter of the fantasy of talented folk craftsmen and passed from generation to generation. At the upper part of some gates there are scenes depicting various aspects of the village life. Human figures appear (watchful ancestors or owners of the household), surrounded by trees and

¹ Kosinszki Sorin, Barz Mirela Ana, Nemeș Nicoleta, *op. cit.*, pag. 12

² Francisc Nistor, *op.cit.*, pag. 17

³ Kosinszki Sorin, Barz Mirela Ana, Nemeș Nicoleta, *op.cit.*, pag. 13

natural elements specific to the area, with the representation of traditional costume, activities and occupations. Sometimes suggestive lyrics appear inscribed under the scene.

The urbanization of the village, the appearance of new building materials lead to a significant reduction of the ornamental motifs. However, the old, traditional motifs that have been filtered and adapted to the contemporary taste and mentality have survived and are perpetuated for future generations as riches of the Romanian popular culture.

In the area investigated by us, the entire ornamental range can be characterized by the persistence of old ornaments, characteristic of wood architecture, with a millennial tradition and the appearance of new ornaments of different forms, reflecting radical mutations that occur in the contemporary village. The necessity of integrating ever more complex values of folk art, of Romanian culture into the universal circuit becomes more acute, which is justified by the originality and richness of the manifestations of our ethnicity¹.

Corroborating with this data, we can see a concentration of the phenomenon of wooden gates in the investigated villages. Even if we do not have the exact number of gates in each village in the previous period, we can support this considering the younger age of the different generations of gates. Thus, among the gates inventoried in the '60s by Francisc Nistor, today we find only a few isolated ones (e.g. the gate from Sat Șugatag which appears on the album „Poarta Maramureșeană”(“The Maramureș Gate”), published in 1977), and the oldest ones were purchased by open-air museums from the country. In terms of numbers, there are many more than the inventory at that time. Only in Sat Șugatag village we count today 73 gates, which almost 60 years ago, on the whole of the Mara Valley, there were only 24 gates. We also have some data on the number and typology of gates in Ferești village, where, in 1995, Șerban S. identified 66 gates². Our research team identified only 24 gates in Ferești village in 2022, so we notice that in this locality two thirds of their number was lost in 27 years.

The oldest gates of Maramureș are preserved today in museums. Ethnographers have shown interest in these monuments of folk architecture, mention them in many papers³, and the great museums

¹ Ibidem, pag. 18

² Șerban Stelu, *Caracteristicile porților de lemn din satele Ferești și Călinești, Maramureș*, Revista de Etnografie și Folclor, Tomul 41, 5-6, Editura Academiei Române, 1996, pag. 421

³ See Francisc Nistor, *Poarta maramureșeană, Arta lemnului în Maramureș, Ornamentații în lemn*, Mihai Dăncuș, *Zona etnografică Maramureș, Maramureș - un muzeu viu în centrul Europei*, Paul Petrescu, *Arhitectura de lemn a Maramureșului*,

in the country have purchased and capitalized them. We thank our colleagues who supported us in our endeavor and who provided us with the requested data with reference to the restored gates in the museums they represent. Some of the gates restored in museums in the country, but also in the Maramureș Museum from Sighetu Marmăției, we identified them in Francisc Nistor's „*Poarta maramureșeană*” album, based on the data and photos provided by the author, as well as the drawings made by Peter Dezideriu.

We mention here only the gates that were purchased from the villages we researched and which today are in the great open-air museums in the country:

The Ethnographic Museum of Transylvania in Cluj Napoca, from the area we researched, has restored in the Ethnographic Park "Romulus Vuia" a „vranița” from Cornești, dated about 1990. The vraniță was acquired by Gheorghe Dăncuș and Francisc Nistor in 1965 from Ileana Bîrlea from Cornești village¹.

The Traditional Folk Civilization Museum ASTRA in Sibiu has restored from the investigated area two gates, both from the village of Sat Șugatag, and a gate from the village of Ferești. A gate on three pillars was restored to the household from Desești, from the thematic group “Agriculture”, and was purchased in 2001 from Pop Gheorghe. The gate was built around the second World War by Ion Pop, the grandfather of the last owner, Gheorghe Pop. The gate was placed within the household in Desești, from the thematic group “Agriculture”. The second gate, on five pillars, was purchased in 1992 from Hotea Gherasim. The gate on five pillars is located at one of the secondary entrances to the museum from the Sibiu-Rășineni-Păltiniș road (entrance to the museum from the Tulgheș Inn). The gate was made in 1978 of oak and fir wood, by the craftsman Codrea Ioan from Berbești. The gate from Ferești is part of the archaic household, Călinești – Ferești (18th century) from the “complex” of two households in Maramureș from the thematic group “wood processing”. The gate, together with the household, were transferred to the Museum of Folk Techniques in 1973².

cap. *Așezări, arhitectură, porți* în Tancred Bănățeanu *Arta populară din nordul Transilvaniei*, Paul Henri Stahl, *Porțile țărănești la români și mulți alții*

¹ Information received from the Ethnographic Museum of Transylvania in Cluj Napoca

² Information received from ASTRA Museum

The Museum of Viticulture and Pomiculture in Golești, Argeș has two restored gates from the locality of Ferești. One was purchased from Țiplea Ioan in 1985 and the other from SAS Gheorghe in 2013¹.

The County Museum of Ethnography and Folk Art of Baia Mare has restored in the Village Museum the first gate made on 5 pillars by the famous artist Traian Bilțiu Dăncuș. The gate was built in 1936 in the village of Mara, being placed at the actual entrance in Maramureș, in a symbolic way. It was purchased by the museum in 2001 from the owner of Paul Vasile in the same village. The gate has inscribed on the frontispiece the motto „SPRE MUNCĂ ȘI RECULEGERE” (“TOWARDS WORK AND RECOLLECTION”), and on the crown at the gate the inscription “TRAIAN BILȚIU – DĂNCUȘ” and the year “1936”².

A monumental gate is found at the Astra Museum Complex in Sibiu, more elaborate, made by the same Maramureș artist. Traian Bilțiu Dăncuș built this gate in the context of his mobilization in the army, during the second World War. The monumental gate at the main entrance to the Open Air Museum in Sibiu was made between 1940-1942, by a team of students from the School of Arts and Crafts in Racovița, at the initiative of the commander of the Mârșa Factory, Colonel Ioan Popovici, following a project that belonged to Traian Bilțiu Dăncuș³.

The gate was transferred to the Sibiu museum in 1974. On the middle pillar of the gate is carved the name Traian Bilțiu Dăncuș, in one of the medallions you can notice the saying “*We were and we will be*”, and on the upper part of the door the year 1942⁴.

¹ Information received from the Museum of Viticulture and Pomiculture in Golești

² Informații primite de la Muzeul Județean de Etnografie și Artă Populară din Baia Mare

³ <https://www.facebook.com/page/205635489864263/search/?q=M%C3%A2r%C8%99a>, accesat în 03.11.2022

⁴ Corneliu Bucur, *Muzeul Civilizației Populare Tradiționale „ASTRA”*, Catalog, Ed. Astra Museum, Sibiu, 2007, pp. 34-35

*The Gate from
Mârșa, made by
Traian Biltiu
Dăncuș, dated
1942 (photo:
Silviu Popa,
ASTRA Museum,
Sibiu)*

The National Village Museum “Dimitrie Gusti” has restored five gates from Maramureș, two of which are from the villages investigated by us, one from Valea Stejarului made by the folk craftsman Petru Godja, called Moș Pupăză, made in 1996 and a gate from Ocna Sugatag, dated 1957, bought from Ianovici Vasile.

But let’s not forget that the most valuable specimens are used in the Maramureș Village Museum “Mihai Dăncuș” and the Ethnographic Museum of Maramureș “Francis Nistor” in Sighetu Marmăției. We would only mention a few, dated for sure, the inscriptions being important, because they tell us about the owners of the buildings, their craftsmen and record the date of the building: the entrance gate to the cemetery of the church in Breb has chiseled the inscription in Romanian Cyrillic “YEARS FROM ADAM 7298 (1790) AND FROM CHRIST 1790” (The Ethnographic Museum of Maramureș “Francis Nistor” in Sighetu

Marmației); the entrance gate to the church in Giulești has the inscription: "ANU DOMNULUI 1768" (the fragment with the inscription is found in the photo-documentary exhibition arranged in the barn of Hodor Pop household from the Maramureș Village Museum "Mihai Dăncuș", exhibition made within this project); a gate post from Călinești village has the date "1875" (Ethnographic Museum of Maramureș "Francis Nistor" in Sighetu Marmației); On the door of the Vasile Pop family in Giulești is carved in wood the date 1912 (Ethnographic Museum of Maramureș "Francis Nistor" from Sighetu Marmației); Gheorghe Rednic's gate of Iuliu from Ferești is dated 1894 (Maramureș Village Museum "Mihai Dăncuș" in Sighetu Marmației, at the Tivadar household); a gate from Vadu Izei has the inscription "1097:Virszta:ION" (the date is wrongly recorded, the year being 1907), today it is in the Maramureș Village Museum "Mihai Dăncuș" in Sighetu Marmației, warehouse item.

Gate pillar from Călinești village, dated 1875

Gate pillar from Giulești village, 1894

Gate pillar from Giulești village, 1912

Gate pillar from Vadu Izei village, dated 1907

The creators of the wooden gates are either specialized craftsmen or peasants who occasionally deal with this profession, but more skilled in the art of carving “craftsmen on their own”, or family members. The craftsmen have learned either alone, or have taken over the profession on the line of their skin or have affinities in this field. We must also mention some craftsmen who remained in the local consciousness and who gave representative examples of gates: Pătru Godja “Moș Pupăză” from Valea Stejarului village, Bohotici Ion and Bohotici Gheorghe from Mara village, Codrea Ioan, Toderăș Vasile from Berbești village, Bîrlea Mihai, Ioaneș Ioan from the Sat Șugatag village, Utan Mihai from Călinesti village, Tiplea Ion from the Ferești village, but also craftsmen who continue this craft today: Codrea Petru, Pop Gheorghe, Puț Gheorghe, Bârlea Mihai, Vraja Ioan, Vișovan Stefan, Verdeș Gheorghe, Tupiță Grigore, Tupiță Gheorghe, Roman Vasile, Roman Gheorghe, Dudas Gheorghe, Mihnea Petru, Mesaros Vasile, Mesaros Gheorghe, Bud Ioan, Ciceu Gheorghe, Toporan Ion, Bozai Nicoară, Berci Petru and many others.

The phenomenon of the gates is dynamic and open to modernization, the locals are still building wooden gates with shapes and motifs derived from the oldest ones. Many of the old gates have disappeared for various reasons: They have been replaced with new ones made of wrought iron or stainless steel and concrete; they have been sold to museums, collectors or foreigners, or component parts have been used for other purposes or even as firewood. The more conservative people in the Maramureș area, but at the same time more proud and connected to their traditions, try to keep the local

tradition by combining it with the new and they understood that the use of traditional elements leads to the individualization of the area.

The legacy of the past, the viability of these great monuments in the contemporary present, have led us to the determination to try by word and image to portray what has been preserved and what continues to be profiled as art, in order to remain a witness not only to the descendants but also to the future craftsmen who will feel the call of this craft, to be able to capitalize and carry on this craft.

The phenomenon of Maramureș gates is a dynamic one, not only from the ethnographic point of view, but also as an economic activity of the craftsmen, of the relationship between demand and supply, they are asked, and not seldom, by the clients, to carve and raise the gates beyond the boundaries of Maramureș. This aspect can only please us, and it is a positive factor for the propagation and perpetuation of the material cultural heritage of the Maramureș gates. Each gate is unique *sui generis*, and following the activity of the two projects, the Maramureș Gate, the project team has inventoried and researched a total number of 443 gates in the Mara-Cosău sub-area, through scientific interaction with their owners, craftsmen and local people.

From an ethnographic perspective, we can conclude that the results recorded in the field, both quantitative and qualitative, illustrate a large number of gates on the two valleys, most of them having carved an amazing symbolism of a rare beauty, thus keeping alive the tradition of Maramureș gates for future generations.

The authors

ALBUM FOTO

foto: Francisc Nistor

Giulești, 1933

Porți vechi

Giulești, 1937

foto: Francisc Nistor

foto: Francisc Nistor

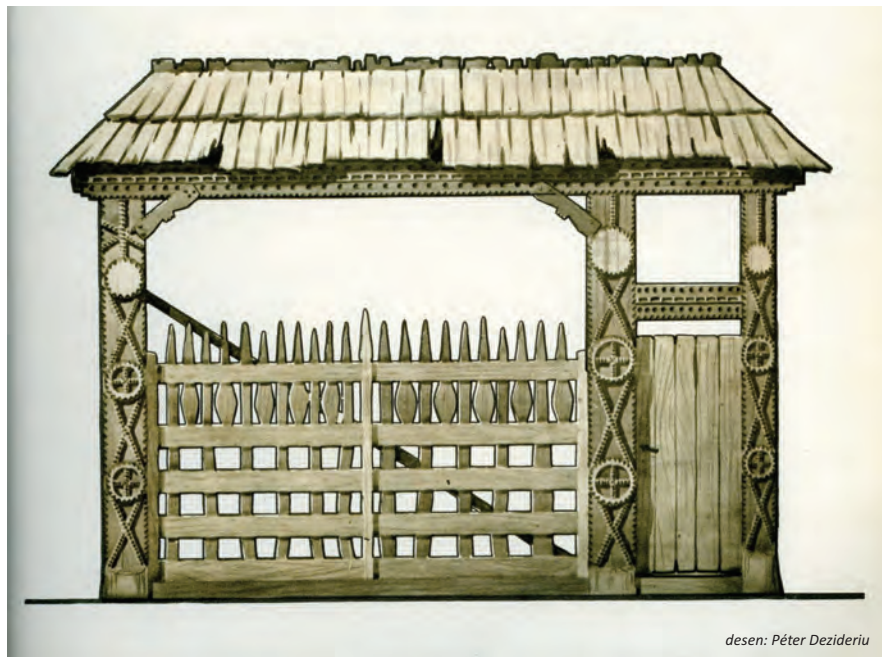
desen: Péter Dezideriu

Vraniță Giulești, 1934

Meșter și proprietar Rednic Gheorghe al Lupului al lui Pavel Azi nu mai există. Apre în albumul „Poarta maramureșeană”

foto: Francisc Nistor

Poartă din Mara
(Crăcești), 1950,
azi nu mai există

desen: Pêter Dezideriu

Muzeul Etnografic al Transilvaniei Cluj Napoca

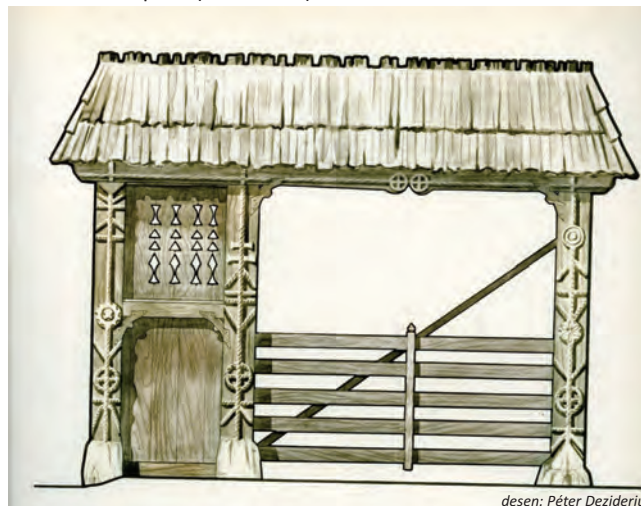

foto: Laura Cristina Pop

Vraniță din Cornești, achiziționată de Gheorghe Dăncuș și Francisc Nistor de la Ileana Bîrlea, azi în Parcul Etnografic „Romulus Vuia” din Cluj Napoca (sursa MET)

Vraniță din Cornești, montată în fața gospodăriei din Berbești, Parcul Etnografic „Romulus Vuia”, anul intrării 1965, Szabo Tamas (sursa MET)

desen: Péter Dezideriu

Vraniță din Cornești, cca 1900, azi restaurată în Parcul Etnografic „Romulus Vuia” din Cluj Napoca, desen din albumul „Poarta Maramureșeană” a lui Francisc Nistor

foto: Silviu Popa

Muzeul ASTRA Sibiu

Poartă din Sat Șugatag,
achiziționată în 1992 de la Hotea Gherasim,
datată 1978,
meșter Codrea Ion din Berbești,
aflată azi la intrarea 2
(sursa: Muzeul ASTRA)

foto: Silviu Popa

foto: Silviu Popa

foto: Silviu Popa

foto: Silviu Popa

Portița din Ferești
de la Gospodăria
Călinești - Ferești
(sectorul prelucrarea lemnului)

Poarta de la gospodăria Desești achiziționată din Sat Șugatag
în anul 2001 de la Pop Gheorghe (sursa: Muzeul ASTRA)
sectorul de agricultură

foto: Silviu Popa

foto: Silviu Popa

Muzeul Viticulturii și Pomiculturii Golești

foto: Florin Gerard Călin

Poartă din Ferești,
achiziționată de la Sas Gheorghe,
azi în Muzeul Viticulturii și Pomiculturii
Golești, Argeș

foto: Florin Gerard Călin

Poartă din Ferești,
achiziționată de la Țiplea Ioan,
azi în Muzeul Viticulturii și Pomiculturii
Golești, Argeș

Muzeul Satului Baia Mare

Poarta Traian Bilțiu Dăncuș,
datată 1936,
azi restaurată în
Muzeul satului din Baia Mare

foto: Francisc Nistor

Poarta Traian Bilțiu Dăncuș,
datată 1936, in situ, localitatea Mara

Poartă din Ocna Șugatag,
achiziționată de la Ianovici Vasile în anul 2011,
datată 1957

Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”

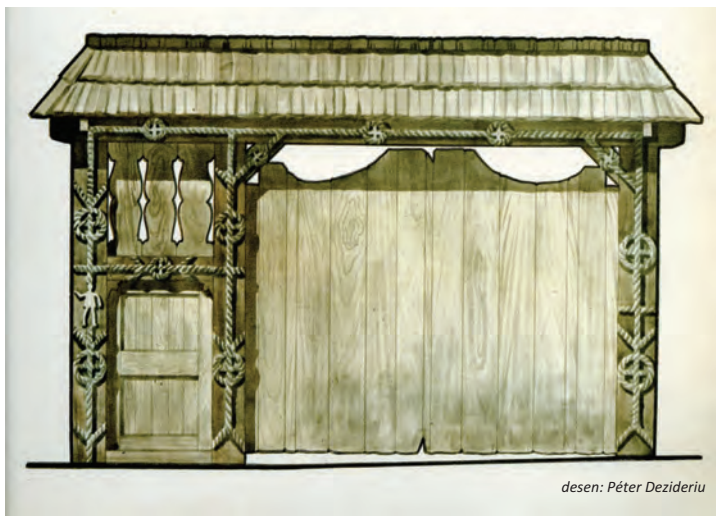

Poartă din Valea Stejarului,
realizată de Petru Godja Pupăză,
datată 1996

Muzeul Maramureșan Sighetu Marmăției

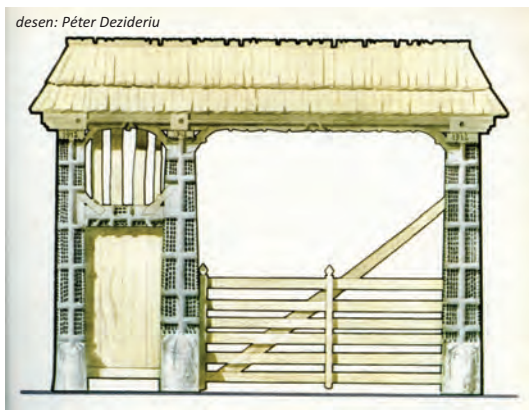
Poartă Cornești, datată 1870,
meșteri Rad Grigore
și Moraru Ion din Breb,
proprietar Rad Vasile,
azi în Muzeul Etnografic al
Maramureșului „Francisc Nistor”

desen: Péter Dezideriu

Stâlp, parte din vranița din Sârbi,
datată 1886,
meșter Jurj Simion al Petrei din Sîrbi,
proprietar Dunca Gheorghe al Gheorgheoaiei,
azi în Muzeul Etnografic al Maramureșului „Francisc Nistor”

desen: Péter Dezideriu

Stâlp, parte din vranița din Giulești,
datat 1912,
proprietar Vasile Pop,
meșter Gheorghe Pop din Giulești
azi în Muzeul Etnografic
al Maramureșului „Francisc Nistor”

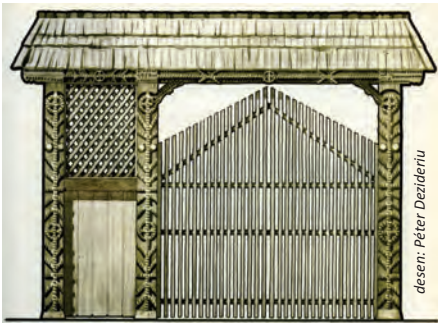
Poartă din Ferești,
azi restaurată în
Muzeul satului maramureșean
„Mihai Dăncuș”
în fața Gospodăriei Bud - Dunca
din Sîrbi, achiziționată în 2001

foto: Francisc Nistor

Fruntar porțiță intrare în curte la biserica din Giulești,
datat 1868, conform inscripției în chirilică
azi în Muzeul satului maramureșean „Mihai Dăncuș”
în expoziția „poARTA MARAMUREȘEANĂ”

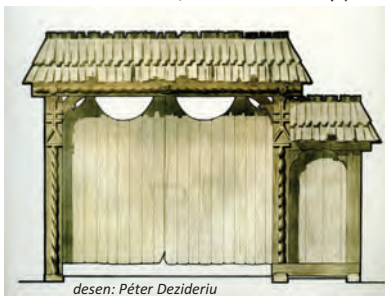

Poartă din Giulești,
azi în Muzeul satului maramureșean
„Mihai Dăncuș”
în fața Gospodăriei Țiplea din Ferești,
achiziționată în 1974

Poartă din Ferești,
azi în Muzeul satului maramureșean „Mihai Dăncuș”
în fața Gospodăriei Tivadar din Călinești,
achiziționată în 1976,
datată cert 1894, conform inscripției

desen: Péter Dezideriu

proprietar Ulici Ion, meșter Ulici Ion,
an 1993

Valea Stejarului

an 1975

an 1982

an 1984

Cimitirul lui Moș Pupăză,
meșter Pătru Godja Pupăză,
an 2012

proprietar Gheorghe Botiș,
an 1982

Pensiunea Ioana,
an 2018

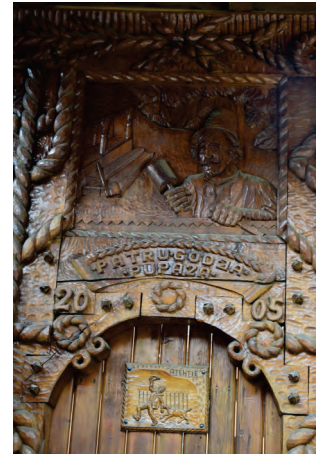

proprietar Ilieș Petru,
meșter Mihnea Petru,
an 1999

proprietar Pătru Godja Pupăză,
meșter Pătru Godja Pupăză,
an 2005

Berbești

proprietar Moiş Ileana,
an 1996

proprietar Ardelean Petru,
meşter Vişovan Ştefan,
an 1968

proprietar Batin Ioan,
meșter Codrea Ion bătrânul,
an 1984

proprietar Codrea Ștefan,
meșter Codrea Petru din
Valea Stejarului,
an 2019

proprietar Moiş Maria,
meşter Petcaş Gheorghe,
anii 70

proprietar Pop Gheorghe,
meşter Toderaş Vasile
(Lorinţu lui Onuţ),
an 2001

proprietar Ulici Alina,
meșter din Bârsana,
an 2005

Meșter din Bârsana,
an 1968

proprietar Țiplea Petru,
an 1979

Ferești

proprietar Moiş Ioan,
an 1973

proprietar Țiplea Anuța,
an 1984

an 1982

Pensiunea Agroturistică
„Acasă în Maramureș”

proprietar Codrea Petru,
meșter Șteț Ștefan,
an 2012

proprietar Hotea Dănuț,
an 1971

proprietar Moiş Anton

proprietar Moiş Gheorghe,
meşter Țiplea Ion,
an 1964

Poarta casei Ilie Lazăr,
proprietar Muzeul Maramureșan
an 1979

Giulești

proprietar Rednic Gheorghe,
meșter Vraja Ioan,
an 2015

proprietar Bîrlea Ioan,
meșter Briciu din Hărnițești,
an 1983

proprietar Rednic Petru,
meșter Țiplea din Ferești,
an 1969

proprietar Bedeoan Gheorghe,
meșter Borodi Gheorghe,
an 1976

proprietar Rednic Vasile,
meșter Sas Gheorghe,
an 1970

proprietar Pop Gheorghe,
meșter Pop Gheorghe. Sarcău,
an 1972

proprietar Pop Vasile,
an 1970

proprietar Rednic Vasile,
meșter Vraja Mihai,
an 1952

proprietar Vraja Firuța,
meșter Toderaș Ioan,
an 1979

Mănăstirea

Poarta Bisericii „Sfinții Arhangheli”
din Mănăstirea,
an 2002

proprietar Bîrlea Pălăguța,
meșter Bîrlea Mihai
din Sat Șugatag

proprietar Burnari Anuța,
meșter Bîrlea Mihai din Sat Șugatag,
an 1980

proprietar Tincu Nicoară,
meșter Bârlea Mihai,
an 1977

Sat Șugatag

proprietar Tincu Găvrilă,
meșter Puț Gheorghe,
an 1989

proprietar Tincu Oniza,
meșter Țiplea Ion,
an 1970

proprietar Tincu Gh,
meșter Mihai Utan,
an 1974

Poarta bisericii de lemn,
„Cuvioasa Paraschiva”
meșter Țiplea Ion,
an 1978

proprietar Hotea Vasile,
meșter Țiplea Ion,
an 1978

proprietar și meșter Birtoc Petre,
an 1982

Hărnicești

1997

Poarta Casei de Cultură,
meșter Codrea Petru,
an 2020

proprietar Goth Dumitru,
meșter Roman Vasile,
an 1956

Poarta școlii, an 2007

proprietar Vișovan Viorica,
meșter Vișovan Gh.,
an 1977

proprietar Vișovan Gh.,
meșter din Hărnițești,
an 1962

Poartă, ulița bisericii,
an 1991

Mara

Poartă, Pensiunea „La Ancuța”

Poartă, Pensiunea
„Pintea Haiducul”

proprietar Chira Vasile,
meșter Olexuș,
an 1999

proprietar Bozai Vasile
„Casa de la Mara”,
meșter Pupăză,
an 1975

proprietar Tupiță Gh.,
meșter Codrea Ioan,
an 2010

proprietar Rus Anuța,
meșter Bohotici Ioan,
an 1997

proprietar Pop Vasile,
meșter Cârligatul din Mara,
an 1958

an 1983

Hoteni

an 1987

Biserica de lemn
„Sf. Arhangheli Mihail și Gavril”,
an 1989

proprietar Borzai Ioan,
meșter Borzai Ioan,
an 1986

proprietar Pop Ioan

proprietar Pop Ioan

proprietar Sighetu Gheorghe,
meșter Ionu Mișului din Budești,
an 2015

Biserica de lemn „Duminica Tuturor Sfinților”,
an 1994

Ocna Șugatag

Pensiunea Poarta Maramureşului,
an 1999

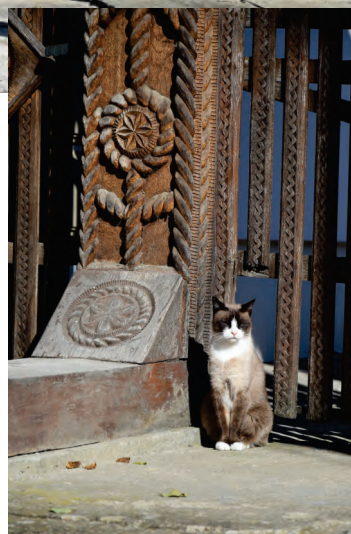

Cabana Mesaroş,
an 2005

Pensiunea Drag de Maramureș,
an 1995

proprietar Rad Lenuța,
an 1976

Sârbi

proprietar Tămaș Ion,
an 1967

proprietar Demian Ioan,
meșter Ofrim
din Sighetu Marmației,
an 1986

proprietar Birtoc Vasile,
an 1939

proprietar Borodi Gheorghe,
an 1963

proprietar D. Vasile,
an 1977

proprietar Oros Maria

proprietar Rad Lenuța,
an 1948

proprietar Dunca Vasile,
meșter Codrea Gheorghe
din Berbești,
an 1990

proprietar Dunca Viorel,
an 1975

meșter Vasile Opreș,
an 1970

proprietar Moldovan Simion,
meșter Muntean Andrei,
an 1970

Văleni

proprietar Utan Ilie,
meșteri Pop Grigore
și Dudaș Gheorghe,
an 2017

proprietar Cantor Ioan,
meșter Vasile Bârsan,
an 1993

Pensiunea agroturistică Denisa,
proprietar Godja Ioan,
meșter, Godja Ioan Slătianu,
an 1997

proprietar Nemeș Ilie,
meșter Gheorghe Dudașul,
an 1994

proprietar Petru Buftea,
meșter Vancea Nicolae,
an 1980,

an 1957

Cornești

an 1993

Poarta Bisericii de lemn
„Sf. Nicolae”, anul 1944

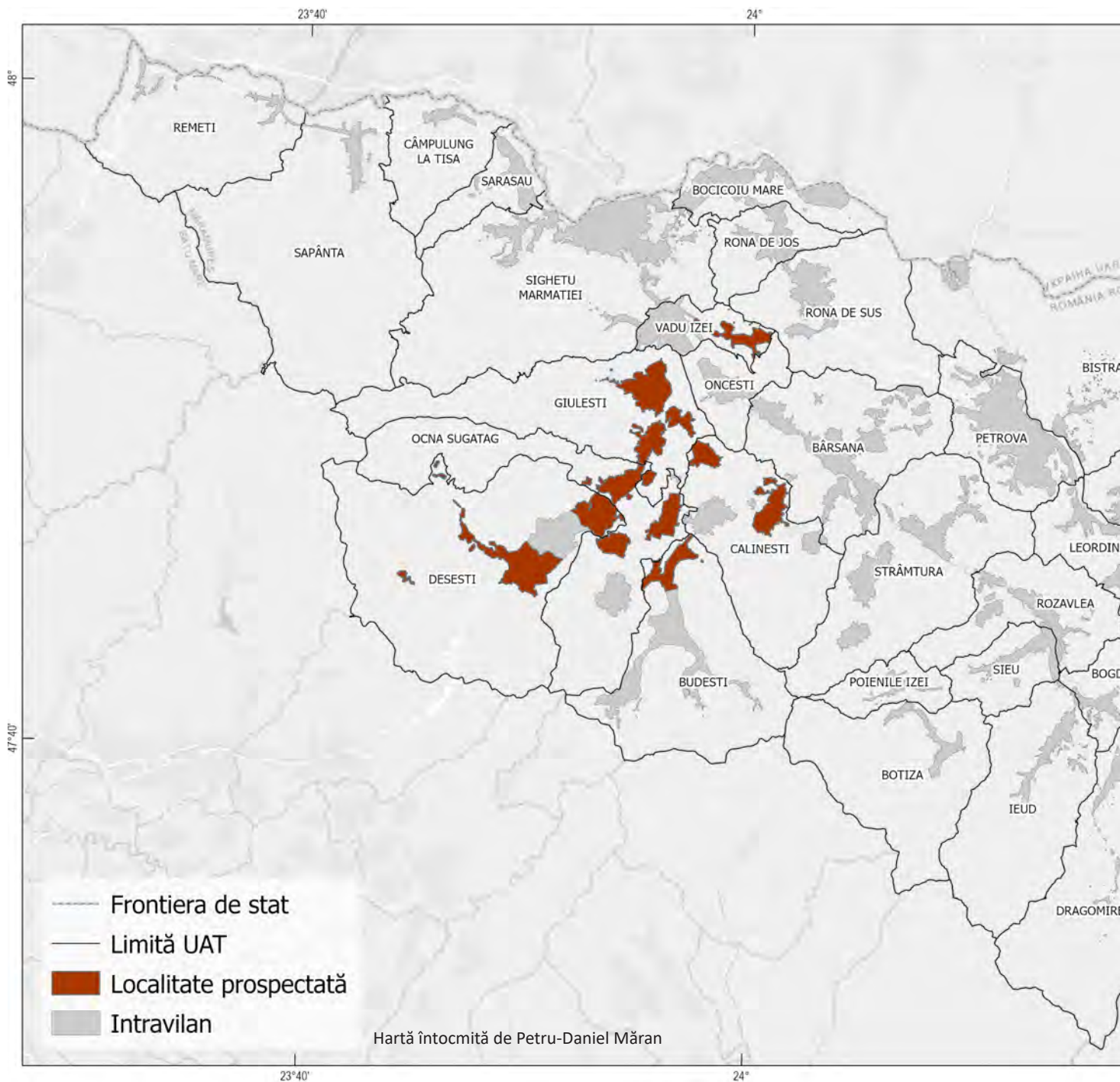

Poartă Cornești

proprietar Pop Petru,
meșter Pop Petru,
an 1992

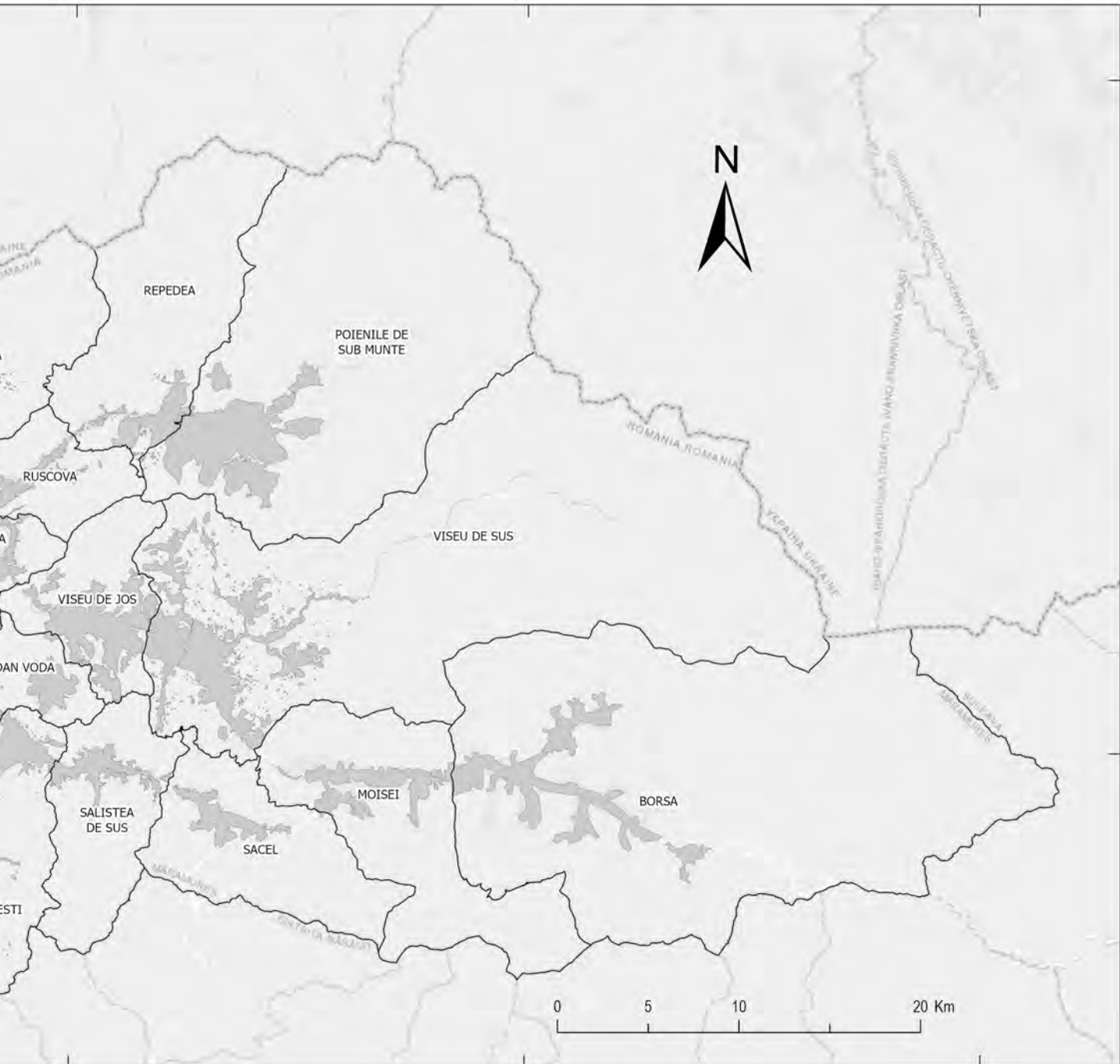

24°20'

24°40'

25°

48°

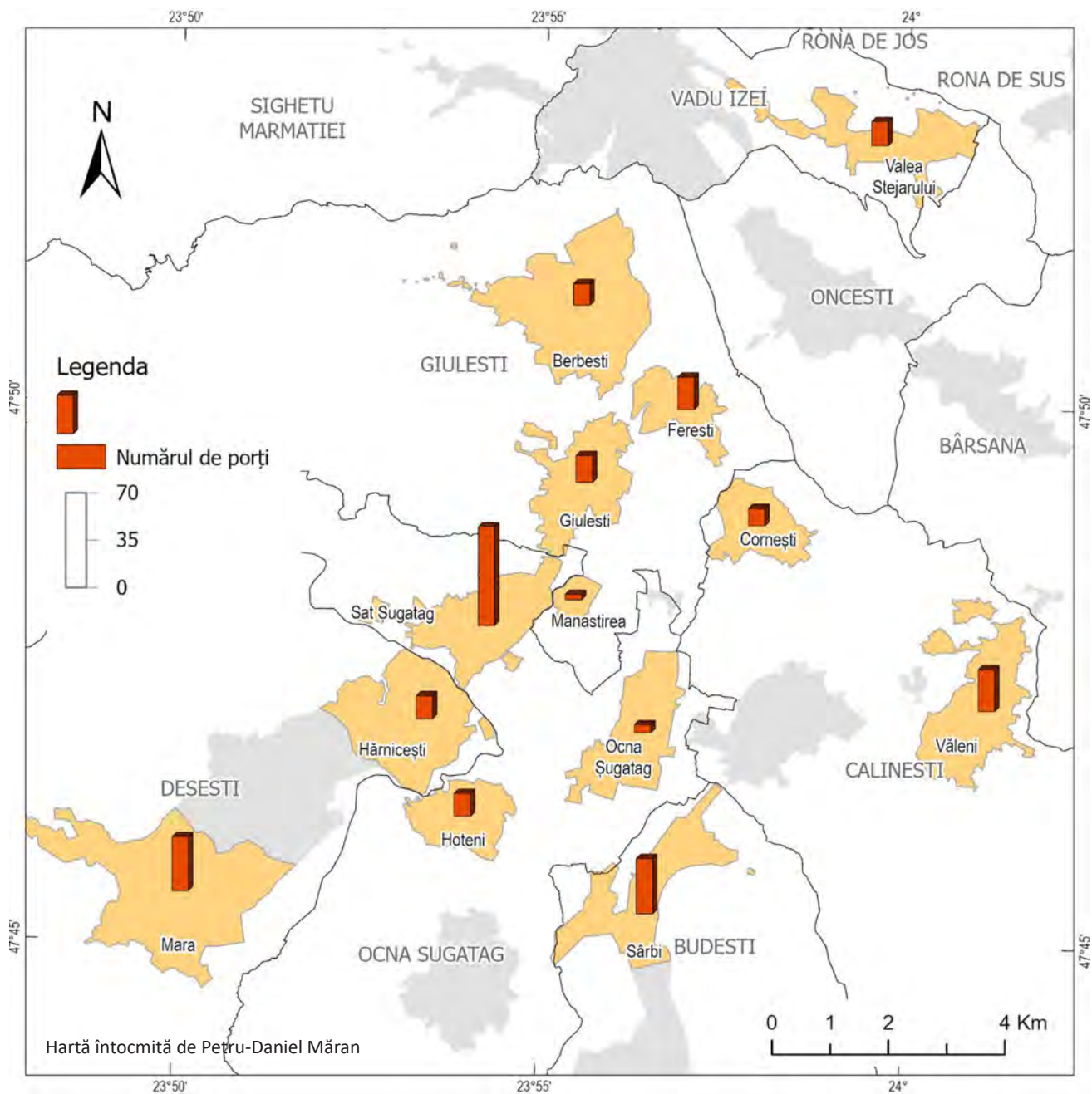

24°20'

24°40'

25°

47°40'

Vraniță din Giulești-1937 *foto: Francisc Nistor*

ISBN-978-973-0-37543-5